

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
12/2015
28. marec 2015

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

KEĎ SA ZA KARIKATÚRY
SÚDI, ZABÍJA AJ VRAŽDI
Strana 4.

MUŽ Z EPICENTRA
DRÁM A ZLOMOV
Strana 5.

MATERČINU NEUBRÁNIME,
AK K NEJ BUDEME VLAŽNÍ
Strana 6.

KUNOVI EXPORTÉRI
ČERVENEJ REVOLÚCIE
Strana 8.

LIBRETO O J. ELENOVI
V ŠTYROCH DEJSTVÁCH
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Marec som mal odjakživa stotožňovaný so sneženkami ako poslami jari, s Medzinárodným dňom žien a s Mesiacom knihy. Sneženky nesklamali a zaplavili lúky a stránne všade po Slovensku. Istý priateľ konštatoval, že úbočia Devínskej Kobyle by sa mali premenovať na Snežienkovo. S MDŽ to vyšlo trochu komplikovanejšie. Pokiaľ ja som ako každý rok obdaroval na znak úcty ženy a dievčatá vo svojom okolí symbolickou kytičkou, trebárs spomínanými sneženkami, poniektorí publicisti či internetoví diskutéri splietali čosi o boľševickom prežitku. Jednoducho sa snažili zatiahnuť politikum aj do sviatku, ktorý vznikol v roku 1910 na Medzinárodnej ženskej konferencii v Kodani. Aj to je vizitka našej zbytočne polarizovanej spoločnosti... Tradične najlepšie pre mňa dopadol marec ako Mesiac knihy. Aj keď pre mňa a moje okolie je pravdepodobne každý mesiac „knížny“, v marci si svoj pôžitok z dobrej knihy vždy akosi podvedome znášubujem. Bol som na vernisáži skvelej knihy o architektonických pamiatkach Bratislavy z 19. a 20. storočia, dušu mi pohladila najnovšia básnická zbierka Jána Tazberika, potešil ma výborný preklad E. T. A. Hoffmanna Diablov elixír, keďže tento autor je jedným zo zakladateľov literárnych žánrov, ktoré sú postavené na tajomstve, mystike a napätí. Samozrejme, s napätím sledujem, ako dopadne literárna cena Anasoft litera, kde mám svojich dvoch favoritov, a zároveň konštatujem, že až na problematickú situáciu s knižnou distribúciou sa na Slovensku nielen v marci pravidelne objavujú kvalitné knižné diela a začína sa etablovať silná skupina autorov. Čo ma však v marci pravidelne znechucuje, sú permanentné tance okolo vzniku prvej Slovenskej republiky. Namiesto korektného a konštruktívneho dialógu, o ktorý sa snažíme napríklad na stránkach SNN, zas a znova nadabím na články jednostranné, štvavé a dehonestujúce všetko slovenské in bloc. Keby sa radšej ten priestor venoval našej knižnej kultúre...

Maroš M. BANČEJ

Slovenská národná strana si kliesni cestu do parlamentu premyslenou stratégiou Predvolebný rok bude plný prekvapení a zvrátov

Ivan BROŽÍK – Foto: Štefan KAČENA

O tomto čase o rok už budeme poznať výsledky parlamentných volieb 2016. Tri štvrtiny účtu za ponuku rozhodnutí súčasnej vlády sú už vystavené. Jeho štvrtá časť zrejme prinesie na slovenskú politickú scénu plno prekvapení a zvrátov. Niekedy až nepochopiteľných a ťažko prijateľných. Prieskumy sú tradične nemenné, ak ide o prvú priečku, SMER-SD voličov nestráca, aj keď z času na čas sa môže objaviť malá percentuálna odchýlka od dlhoročného percentuálneho priemeru.

Existujú však aj takí voliči, ktorí očakávali od Smeru viac pocitovosti alebo ochoty pomôcť. Ide najmä o tých, ktorí sa živia bez podpory istôt štátneho zamestnanca či aspoň trvalého pracovného pomeru u zamestnávateľa. Opozícia nijaké zisky nezaznamenáva. Či už ide o opozičné strany jednotlivu alebo ako o spoločnú politickú silu. Prekvapuje najmä to, ako oslovuje voličov Slovenská národná strana. Cestu do parlamentu si dláždi pomalými, ale premyslenými výrokmi a činmi.

■ VAJATAVÁ PRAVICA

„Netvrdím, že sme neomylní. Ak sa v budúcnosti ukáže na základe faktov a analýz, že nejaké rozhodnutie vyslovene poškodilo podnikateľský sektor, hospodársky rast, sme pripravení ho prehodnotiť. Zatiaľ ale neprišiel nikto s tým, že tu ste urobili chybu a toto spôsobuje vážne problémy v ekonomike,“ vyhlásil predseda vlády Robert Fico. Sociálne siete sú plné námietok zo strany pravice, teda toho „nikoho“, a poukazovania na chyby vlády, ale to zrejme nestačí. „Mladé pušky“ – spojenectvo nezariadeného Alojza Hlinu, Lipšicovej Novy a Matovičovho OĽaNO – síce strieľajú často, ale zásahov na terč je málo. Prochádzkova Sieť kdesi uviazla. Stará pravicová garda buď zutekala, alebo je „na lepšom“ ako v slovenskej politike. Nuž, a pokusy presvedčiť voliča, že sa politicky dá

spojiť liberálna strana s konzervatívnou, to už je naozaj podceňovanie politickej gramotnosti Slovákov.

Strana maďarskej komunity a Most – Híd sú tradiční rivali, súťažiaci o toho istého voliča. Už roky odmietajú pochopiť, že potenciál voličských preferencií v tomto rybniku je niekde okolo 11, maximálne 12 percent. Jednotlivo sa však dostanú obe strany do parlamentu iba ak s odretými ušami, lakťami a ešte aj svedomím. Politológovia v predpovediach o podobe novej povolebnej koalície predpokladajú, že bez Smeru-SD nebude zrejme vládu možné zostaviť. Podľa polito-

lóga Michala Horského so Smerom-SD treba počítať. Sociológ Pavel Haulík označil vládu bez Smeru-SD za „nie veľmi pravdepodobnú alternatívu“, ale nie je ani vylúčená

■ ZÁHADNÝ ŽOLÍK

Bez neho nebude vládnuť zrejme nikto. Predseda KDH Ján Figel' predpokladá, že do volieb o rok sa politické pomery na Slovensku zmenia, a sľubuje, že „KDH urobí maximum na vytvorenie nelavicovej stabilnej a zodpovednej alternatívy pre ľudí“. Na druhej strane, aj keď s týmto žolíkom zrejme SMER v tichosti ráta, otvo-

rene vyhlasuje: „Smer nikdy pred voľbami nešpekuloval o zostavovaní vládnych koalícií. Sústredíme sa na to, aby sme vo voľbách dosiahli čo najlepší výsledok,“ povedal predseda Smeru Robert Fico.

■ VOLIČ ZNÁMKUJE

Predseda vlády a vládnucej strany SMER Robert Fico je na Slovensku podľa prieskumov najobľúbenejší politik. Na chrbát mu už dýcha prezident Andrej Kiska. Zaujímavé však je, že podľa tých istých prieskumov je Robert Fico aj najneobľúbenejší politik. Ide len o to, ako sa postaví otázka.

3 OTÁZKY PRE:

Dušana MIKOLAJA, laureáta Ceny Vojtecha Zamarovského

Taví sklovinu slov o dvoch sklároch

• Klub spisovateľov literatúry faktú vás nedávno poctil Cenou Vojtecha Zamarovského. Ako vnímate toto ocenenie na pozadí svojich dlhoročných pracovných vzťahov s Maticou slovenskou?

Práve k tejto národnej inštitúcii ma viazali moje začínajúce aj posledné novinárske povinnosti, konkrétne v časopise Slovensko. Úprimne si pritom uchovávam jej Prémium Milana Thomku Mitrovského spred dvanástich rokov ako ocenenie mojej účasti na publicistickom reflektovaní diania v slovenskej kultúre a umení. Jediným „celoživotným povzdychom“ smerom k Matici slovenskej by mohlo byť, že ani pri jednej mojej knižke ma nepozvali do programu matičnej Slovenskej jari.

• Čoskoro bude v Martine ďalší

ročník Slovesnej jari, pozvánku pre vás majú organizátori možno už pripravenú. Ako je to teda s tou nesmelosťou?

Nesmelosti som sa sčasti už pozbavil, lenže medzitým nastúpili na literárnu scénu nové generácie a aj divácka klíma vytváraná súčasnými čitateľmi je iná. Mne ostáva stále menej času na dokončenie svojich rozpisovaných textov práve zo žánru literatúry faktú. Popri nich sa chcem aspoň sám pred sebou vrátiť k dávnejšie načatému a opakovane odkladanému rodinnému a kysuckému románu Kréma mojej mladosti.

• Žartujete, že ste už na novinarskom dôchodku, ale jedným dychom spomínate dokončovanie

textov. Ktorý z tých literárnych chcete ponúknuť na vydanie ako prvý?

Keď sme pri matičných zdrojoch, materskému vydavateľstvu som predložil námet na knižnú črtu Citlivá tatranská žula o spisovateľovi a chatárovi Belovi Kapolkovi. Rukopis som však na chvíľu odložil, pretože na Slovensko z Austrálie opäť pricestoval umelecký sklár Stanislav Meliš. Ak hovorím na túto tému, opakovane sa vraciam ku knižnému rozhovoru s jeho generačným druhom, tiež sklárom Jánom Zoričákom z Francúzska, ktorý mám dávnejšie nachystaný na umelcovu autorizovanie.

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: Ľudovít POMICHAL

V SNN 13 – 14/2015
SI PREČÍTATE

■ Začínáme reportážny seriál R. Kaliského-Hronského o vstupných bránach do Bratislavy
■ Minister Viliam ČISLÁK exkluzívne aj o novinkách na zlepšenie stavu zdravotníctva
■ Na severovýchode Slovenska sú obce, odkiaľ už všetci obyvatelia boli za morom

Na slovenskom mediálnom trhu sa objavil (akože)nový Denník N

Protislovenskí radikáli založili noviny

Alexander GOCZ – Ilustrácia: internet

V októbri minulého roku sa na zdanlivo pokojnej hladine slovenského mediálneho prostredia zdvihla riadna vlna, pripomínajúca takmer historické (či hysterické) cunami. Nemecký akcionár denníka SME, hlavnej mienkotvornej bašty proamericky orientovaných neoliberalov, sa rozhodol predat’ päťdesiatpercentný podiel v Petit Presse dcérskej firme agentúry SITA spoločnosti NAMAV, pričom peniaze na obchod poskytla finančná skupina Penta.

Gorila. Padali hrozby výpoveďou a silné slová, ktoré sa dali zastrešiť sloganom: Nedajme sa opentiť. Dnes je už po mediálnej búrke. Sme pokračuje s novou šéfredaktorkou Beatou Balogovou, ktorá prišla, čuduj sa svete, z The Slovak Spectator a z odídencom vznikol nový mediálny projekt Denník N.

■ PROTI OLIGARCHOM?

Samozrejme že nielen na stránkach Sme, ale aj v ostatných médiách, vrátane internetových, sa ozvali hlasy, že oligarchovia si začínajú skupovať médiá. Vedenie redakcie na čele so šéfredaktorom Matúšom Kostolným protestovalo proti tomu, aby sa investorom vydavateľstva stala Penta, ktorá je spájaná s údajným spisom

Keď nemecký akcionár Rheinsche Post prejavil vôľu predat’ svoj podiel vo vydavateľstve Petit Press, teda v Sme, viedla ho k tomu zrejme obchodnícka úvaha. Zlaté časy výnosov na reklamnom trhu médií v bývalých postkomunistických krajinách sa aj vinou krízy skončili. Denník má totiž dve funkcie. V prvom rade generovať zisk a v druhom rade ovplyvňovať

verejnú mienku. Nemeckým spolujazdcom išlo evidentne o prvú z menovaných funkcií. Keďže takzvaní odídenci avizovali veľmi rýchlo projekt Denník N, bolo jasné, že majú investora, a čochvíľa sa vyklúlo šidlo z vreca. Slovenský počítačový gigant Eset, ktorého traja majitelia sa môžu hrdiť každý s oficiálne uvádzaným majetkom takmer štvrt miliardy eur. Majetkovo teda Denník N ovládajú vlastníci Esetu, ktorí spolu vlastnia päťdesiatjeden percent. Tento podiel nadobudli za investíciu 1,2 milióna eura. Zvyšných štyridsaťdeväť percent sa má rozdeliť medzi zakladateľov a pracovníkov redakcie. Žeby sa dotýční počítačoví a finanční žraloci rozhodli z vlastných financií dotovať liberálny a proamerický denník kvôli pluralite na

mediálnej scéne? A či majú pred blízcami sa voľbami úplne iné záujmy? A čo nato redaktorské slzy, že oligarchovia ovládajú médiá? Nie sú majitelia Eset oligarchovia? Podľa výšky ich osobných účtov áno...

■ POPREDNÍ ĽUDIA Z POZADIA

Na Denníku N je svojím zložením najzaujímavejšia jeho redakčná rada. Tvorí ju sedem členov. Poradca prezidenta Kisku Martin Bútora, bývalý šéfredaktor denníka SME Martin M. Šimečka, organizátor festivalu Pohoda Michal Kaščák, psychiater a spisovateľ Péter Hunčík, zakladateľ internetového kníhkupectva Martinus.sk Michal Meško, dramaturgička Zora Jaurová a advokátka Eva Kovačechová. Martin Bútora je neoficiálne označovaný za sivú eminenciu Prezidentského paláca. Na vraj apolitickom festivale Pohoda, ktorému šéfuje Michal Kaščák, sa pravidelne objavovali a objavujú politici typu Havel, Dzurinda, Radičová, Snopko a naposledy aj bývalý arcibiskup Bezák. Redakcia má štyridsaťšesť redaktorov. Napospol ide o ľudí, ktorí z takzvanéj liberálnej platformy kritizujú všetko slovenské, prípadne kresťanské, a vedia multikulturalizmus, LGBTI

hnutie a globalizáciu. Ako vidno, na liberálne proeurópske a najmä proamerické projekty sa financie nájdu obratom ruky. Na proslovenské, založené na kresťanskom a sociálnom povedomí, sa musia Slováci vyzbierať sami. Svoju finančnú silu Denník N prezentoval aj veľkolepou bilbordovou kampaňou vo februári a mrci po celom Slovensku a dennodennými inzerátmi vo vysielaní rozhlasovej časti RTVS. Otáznou je ekonomicky profit z tohto projektu, lebo čitateľská podpora týchto médií sa nateraz rozdelí medzi denník SME a N a onedlho aj medzi ďalší vraj konzervatívny denník, ktorý majú založiť redaktori z okolia portálu postoy.sk.

■ ZNÁME MENÁ

Podľa informácií denníku spriazneného webu omediach.com je redakcia Denníka N zložená zo známych mien protislovenských neoliberalných publicistov – inak väčšinou neznámych mien ako: Matúš Kostolný – šéfredaktor, Konštantín Čikovský – zástupca šéfredaktora, komentátor, Juraj Javorský – zástupca šéfredaktora, komentátor, Marek Chorvatovič – vedúci editorov a reportérov a ďalší.

Nedobytné bankové trezory sa otvárajú pred spravodlivosťou

Majitelia švajčiarskych kont sú známi

Ivan BROŽÍK – Fotomontáž: Ľubomír KOTRHA

Slovenská finančná správa už má k dispozícii zoznam Slovákov, ktorí mali účty vo švajčiarskej pobočke banky HSBC. Banku vyšetrojú v súvislosti s praním špinavých peňazí; naši občania, čo si v nej ukládali „ťažko zarobené“ a nezdanené milióny, neujdú pozornosti slovenských daniarov.

Podľa hovorkyne finančnej správy Patrície Macíkovej sú stavy na jednotlivých účtoch týchto klientov aj vo výške 3,5 milióna eura. Medzi menami sa podľa nej nachádzajú známi podnikatelia, športovci, lekári či modelky.

■ BANKOVÉ CELEBRITY

„Boli sme si tento zoznam osobne prevziať, keďže ide o citlivú informáciu. Na zozname je dvadsaťpäť osôb,“ informoval na brífingu v Národnej rade SR šéf daniarov František Imrecze. Verejnosť je však zvedavá najmä na to, ktorá z našich tzv. celebrit, modeliek či športovcov, veľkopodnikateľov alebo lekárov takto ostentatívne ignoruje svoju daňovú povinnosť voči

krajine, ktorej obyvatelia im vlastnou drinou umožnili zbohatnúť.

Údaje o slovenských klientoch banky HSBC pochádzajú z rokov 2005 a 2006. „Konkrétne úkony majú rôznu dobu premĺčania. Ak hovoríme napríklad o potenciálnych daňových kontrolách, pre tuzemské subjekty je doba päť rokov, takže z tohto pohľadu by tu premĺčanie bolo. Ak hovoríme o zahraničných osobách, ktoré sú rezidentmi na Slovensku, tak doba na výkon daňovej kontroly je desať rokov, čiže v niektorých prípadoch doba premĺčania ešte nenastala,“ upozornil novinárov prezident finančnej správy František Imrecze. „Zoznam budeme následne preverovať v rámci Daňovej kobry, teda v spolupráci

s políciou a generálnou prokuratúrou z pohľadu jeho obsahu a z pohľadu toho, či nastala skutočnosť, ktorá by smerovala k daňovému úniku alebo podvodu,“ vysvetlil za finančnú správu jej prezident.

■ FENOMÉN HSBC

Podľa informácií Medzinárodného konzorcia investigatívnych žurnalistov švajčiarska pobočka HSBC bežne umožňovala klientom vyberať značnú hotovosť. „HSBC tiež ponúkala projekty, ktoré umožňovali bohatým klientom vyhnúť sa európskym daniam, a s niektorými uzatvorila dôverné dohody so zámerom zatajiť účty pred domácimi daňovými úradmi,“ napísal denník The Guardian. Slovákov, ktorí sú

na zozname, v tejto chvíli – a zrejme ešte dlho – nespoznáme. Ide o daňové tajomstvo. A keď už sme pri ňom, banka HSBC mala podľa súčasných podozrení aktívne pomáhať svojim klientom vyhnúť sa daňovej povinnosti. Na Slovensko bolo prepojených stoštyridsaťsedem účtov, na ktorých bolo uložených spolu 48,7 milióna amerického dolára.

Podľa prieskumu, ktorý zverejnili vlni v septembri, v roku 2011

nebola v EÚ vybratá DPH v objeme 193 miliárd eur, čo je 1,5 percenta HDP celého spoločenstva. „Objem DPH, ktorý sa vyšmykne cez sieť, je neprijateľný najmä s prihliadnutím na vplyv, aký by tieto prostriedky mali na posilnenie verejných financií,“ uviedol komisár zodpovedný za dane Algridas Šemeta, ktorý priebežne predkladá opatrenia na zamedzenie problému.

VŠIMLI SME SI

Majitelia osobných motorových vozidiel, držitelia preukazu zdravotne a telesne postihnutých osôb alebo osoby, ktoré takto postihnutých príbuzných či známych s preukazom ZŤP prevádzajú po diaľnici, za dodržania stanovených podmienok nemusia mať diaľničnú známku.

Nekupujte známku zbytočne!

V minulom roku mohli spoplatnené cesty využívať bez úhrady diaľničnej známky len osoby, ktoré dostávali štátny príspevok na palivo pre vozidlo. Teraz nastala zmena. Po novom už môže o oslobodenie od diaľničného poplatku požiadať každý

držiteľ parkovacieho preukazu ZŤP. Stačí, aby automobil, ktorý chce žiadateľ oslobodiť od povinnosti úhrady, vopred zaregistroval zaslaním žiadosti na adresu Národnej diaľničnej spoločnosti (NDS). Držitelia platného parkovacieho preukazu ZŤP, ktorí doručili úplnú žiadosť o oslobodenie vozidla od úhrady diaľničnej známky, môžu používať vymedzené úseky diaľnic a rýchlostných ciest bezplatne. V žiadosti musí občan priložiť aj kópiu rozhodnutia o vyhotovení parkovacieho preukazu, kópiu parkovacieho preukazu a kópiu technického preukazu vozidla. Práve parkovací preukaz je pre NDS dôležitý, keďže v nejednom prípade je jeho platnosť obmedzená. NDS po schválení žiadosti vydá potvrdenie. To musí mať oprávnená osoba s parkovacím preukazom v čase kontroly na diaľnici a spoplatnených úsekoch vo vozidle a pripravené na to, aby sa ním mohla preukázať. V opačnom prípade je oslobodenie od poplatku neplatné a za nezaplatenie diaľničnej známky hrozí pokuta až do päťsto eur. Pisomné potvrdenie o registrácii zasiela Národná diaľničná spoločnosť po spracovaní v elektronickom systéme. Žiadosť o oslobodenie od diaľničného poplatku nájdú záujemcovia na internetovej stránke dialnicnenalepky.sk.

(ib)

Zaznie aj hudobno-dramatická kompozícia Vzlietli orli vysoko

Národná slávnosť na Devíne 2015

Pri príležitosti dvojstého výročia narodenia Ľudovíta Štúra a pod záštitou ministra kultúry Mareka Maďariča pripravuje Matica slovenská v poradí už štvrtý ročník Národných slávností na Devíne. Tento rok sa uskutoční 25. apríla 2015 priamo na hrade Devín, kde budú evanjelické služby Božie, kultúrny program a kladenie vencov k pamätníku Ľudovíta Štúra.

Celé podujatie organizuje Matica slovenská v rámci Roku Ľudovíta Štúra v spolupráci s Ministerstvom kultúry SR, Bratislavským samosprávnym krajom a Mestskou časťou Bratislava-Devín. Počas celej soboty bude areál hradu Devín voľne dostupný pre širokú verejnosť.

V prípade pekného počasia môže byť toto podujatie príjemným výletom a zdravotnou prechádzkou pre mladé rodiny s deťmi za kvalitným programom v podaní herca Juraja Sarvaša, za piesňami a spomienkami na najväčšieho Slováka v dejinách – Ľudovíta Štúra.

Atmosféra Národných slávností na Devíne v minulých rokoch.

PROGRAM:

09.30 hod. Devín – námestie pred Farským kostolom Svätého kríža
Položenie vencov k pamätníku sv. Cyrila a Metoda pri Farskom kostole Svätého kríža, k pamätnej tabuli A. Bernoláka, k soche kráľa Rastislava a k pamätníku obetí železnej opony pri sútoku riek Moravy a Dunaja.

10.30 hod. hrad Devín – po výstupe na Devín
Evanjelické služby Božie, káže Mgr. Milan Krivda – biskup Západného dištriktu ECAV.

11.30 hod. hrad Devín
Vystúpenie zborového spevokolu Laudate Bratislava-Petržalka a FS Bystričan zo Záhorskej Bystrice pod krídlami Matice slovenskej. Položenie venca k pamätnej tabuli Ľudovíta Štúra.

13.00 hod. hrad Devín
Hudobno-dramatická kompozícia Vzlietli orli vysoko
• Príbehy zo života štúrovcov rozpráva a z ich tvorby recituje Juraj Sarvaš.
• Piesne slovenských skladateľov spieva mužský spevácky oktet Danubius Octet Singers.

Zatmenie elektrickej sústavy

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Tohtoročné čiastočné zatmenie Slnka v piatok 20. marca predznamenalo okrem prvého jarného dňa aj čiastočné zatmenie pamäti niektorých politikov z Dzurindovej éry. Nevedia si spomenúť, ako a kto zariadil, že provízia pre poradcu pri predaji Slovenských elektrární stála štát okolo miliardy korún. Spôsob privatizácie Slovenských elektrární, a. s., (SE) schválila počas premiérovania M. Dzurinda vláda SR 26. júna 2002 uznesením č.700 formou predaja majetkového podielu Fondu národného majetku v SE strategickému investorovi spôsobom, pri ktorom sa kombinoval predaj existujúcich akcií s navýšením základného imania SE tak, aby bola zachovaná päťdesiatjedenpercentná majetková účasť FNM.

Vláda tiež schválila alternatívny prístup k transakcii, na základe ktorého boli účastníci súťaže vyzvaní, aby predložili svoje ponuky buď na celé SE, alebo na založené dcérske spoločnosti. Tie mali vzniknúť pred finančným uzavretím predaja tak, aby jedna prevádzkovala jadrové a druhá nejadrové aktíva SE. Vláda a fond inzerciou v tlači 1. augusta 2002 vyzvali investorov o vyjadrenie predbežného záujmu o získanie podielu v SE. Pre investorov boli 13. augusta vydané Terms of reference (zadávacie podmienky) a Informačné memorandum. Poradca vlády pre privatizáciu SE, firma Price Waterhouse Coopers (PWC) 26. septembra dostala tzv. indikatívne ponuky investorov. Po ukončení privatizácie poradcovská spo-

ločnosť dostala vyššie spomenutý miliardový honorár...

Naše elektrárne aj s prevodovými sústavami napokon získal taliansky ENEL, pričom vodná elektráreň Gabčíkovo nebola privatizo-

KOMENTÁR

vaná, ale prenajatá na tridsať rokov. Slovenská republika túto elektráreň prevzala 9. marca tohto roku späť do svojich rúk po rozhodnutí príslušného súdu. Firma ENEL po strate prenájmu VE Gabčíkovo zvažuje právne kroky proti rozhodnutiu súdu. Záležitosti okolo VE Gabčíkovo sú iba jednou stranou mince. To, že SR v privatizácii prišla o rozhodovacie právomoci v SE, bolo dané zložitým riadiacich orgánov vo všetkých zložkách SE. To znamená, že hoci

naš štát má v SE spoluvlastníctvo, nemá rozhodovacie ani výkonné práva, teda manažment a orgány firmy ENEL môžu konať kroky, ktoré sú výhodné pre firmu, nie však už pre Slovensko. Oznámenie firmy, že zvažuje predaj akcií inému zahraničnému investorovi predznamenáva, že štát by mohol stratiť akýkoľvek vplyv na vlastnú energetiku. Reakcie odborníkov aj politikov nedali na seba dlho čakať. Napríklad predseda SNS Andrej Danko povedal:

„Potenciálni noví zahraniční investori majú opäť záujem len o ziskovú časť podniku. Dnes neziskovú JE Mochovce podľa všetkého chcú použiť ako tlak na zníženie ceny akcií. Navyše, padla aj otázka, či by slovenská vláda bola schopná garantovať riziká spojené s touto atómovou elektrárnou, čo by si vyžadovalo vložiť do projektu ďalšie verejné zdroje. O Slovenské elektrárne prejavili záujem českí, maďarskí aj čínski investori, a ak vláda neurobí patričné opatrenia, aby namiesto nich dostala predávanú časť podniku do vlastných rúk, opäť budeme živiť nie seba, ale iných, a nebudeme mať vplyv na tunajšie ceny elektriny.“

O kúpu šesťdesiatšesť percent akcií Slovenských elektrární, ktoré chce predať taliansky Enel, má záujem viacero finančných skupín, v prípade maďarských záujemcov by mohlo ísť aj o nepriamy ruský vplyv. Ktorákoľvek zo skupín by obchod realizovala, bude si naň musieť požičať a až z dividend postupne dlh splatiť. To isté však môže urobiť aj štát a zabezpečiť tým Slovenskej republike vlastníctvo strategického energetického podniku, čo umožní štátu financovať svoju sociálnu politiku a patrí aj medzi piliere jeho suverenity. SE majú dnes tridsaťtri vodných elektrární, dve atómové, dve fotovoltaičné, dve tepelné a ešte nedávno prevádzkovali VE Gabčíkovo. To je majetok, ktorý sme budovali sto rokov. „Dnes už pomaly nemáme z čoho financovať elementárne povinnosti štátu. Prišli sme o obranyschopnosť, aj o svoju menu. SNS preto vyzýva, aby vláda SR urobila všetko pre získanie väčšinového podielu v SE. Slovensko by už konečne malo napraviť chyby z minulosti, keď rozpredalo svoje rodinné striebro do zahraničných rúk,“ uzavrel A. Danko.

Niečo nám zrejme uniká

Ivan BROŽÍK

Niekde vo fungovaní samospráv, ako aj štátnej správy je stále systémová chyba. Je to veľká a drahá chyba. Niekedy sa núka dojem, že zámerná.

„Polícia rieši nelegálny výrub...“ – „Úrady nevedia, čo s čiernou stavbou.“ To sú bežné informácie z novinových titulkov. Také bežné, že už takmer nikoho ani len nepohne, keď polícia vyšetruje ďalší nelegálny výrub alebo úrady nevedia, čo s ďalšími desiatkami nelegálnych stavieb. Aj tu sa vnucuje presvedčenie, že to je zámer.

Nie, nechcem a nikdy nebudem spochybňovať políciu. Naopak, skláňam sa pred prácou, v ktorej slušní ľudia musia celý svoj pracovný čas tráviť s kriminálnikmi, grázlami, nemravníkmi či podvodníkmi. A som vďačný aj za tých – možno len naoko – málo

rukolapných výsledkov ich práce. Ale políciu má štát ako silovú zložku predovšetkým na to, aby bola účinná najmä v koncovke – pri vyšetrovaní už spáchaných nezákonností. Jej preventívne pôsobenie je chvályhodnou pridanou hodnotou jej činnosti.

POZNÁMKA

Ak však niekde dôjde k nelegálnemu výrubu celého lesa alebo zrazu stojí nelegálna stavba, tak zlyhali povolujuce a dozorujúce orgány. Alebo zlyhali zákony, ktoré upravujú ich činnosť. Na Slovensku je úplne normálne, ak generálny riaditeľ nejakej spoločnosti v korešpondencii obsahujúcej tristo päťdesiat slov urobí tristodeväťdesiat gramatických a iných chýb. Taktiež je bežné – ak sa v pred-

loženom návrhu zákona v parlamente desiatky hodín rokuje iba o chybných čiarkach a nezmyselných slovných obsahových konštrukciách ešte pred posúdením jeho zámeru. Ako najnovšie povedzme v prípade zákona o odpadoch, ktorý sa rodil tak dlho, ako je Slovensko samostatné. Čo je teda naozaj tiež na hlboké zamyslenie.

Dokedy budú naše stavebné úrady na všetkých stupňoch zisťovať, kde pribudli čierne stavby až vtedy, keď na to upozornia médiá? Nemá byť náhodou starosta či primátor gazdom, ktorý v spolupráci so svojimi kolegami vie, čo sa mu deje v gazdovstve? Je príliš veľa očakávať, že si niekto z „úrady“ všimne už výkopové práce, a nie až zastoknutie „glajchy“ na štrnástom poschodí zrazu postavenej budovy?

Niekoľko hektárov les tiež nemôže zmiznúť ako čokoláda z regálu samoobsľuhy. Trvá to celé dni v kulise obrovského hluku, kým sa vyrúbe a odvezie „niekam“. Roky poukazujeme na to, aké jednoduché je to v Rakúsku, v Nemecku, jednoducho všade, kde zákony sú nien zviazané v zbierkach, ale aj platia v praxi. V Rakúsku za posledných pätnásť rokov neviem o nelegálnom výrubu lesa, a pritom je to krajina lesov. V našom hlavnom meste len za rok poznáme aj tri prípady. V Rakúsku neexistuje čierna stavba. Nie je ju možné dokončiť. Stavebník to nestihne a musí rozostavaný objekt zlikvidovať. Nikto sa s ním nebaví. Zákon je u našich susedov zákon, a nie zajačia kožka na trhu (alebo hacienda pri železničnej trati), o cenu ktorej sa možno handrkovať celé hodiny (roky).

Akoby sme žili v krajine hluchých a slepých. Nelegálne skládky odpadu musia nahlásiť občania, „aby sa s tým dalo niečo robiť“, nelegálne stavby vidia denne iba občania – úrady, kým nepríde oznámenie, o nich z najrôznejších príčin ani len netušia; lesy nám padajú, ako keď križom cez brazílsky prales stavali diaľnicu a polícia hľadá vinníka...

SPOZA OPONY

Bývalých „zahraničiarov“, teda novinárov, ktorí sa zaoberali zahraničím a boli dlhodobo aj spravodajcami či spravodajkyňami, je u nás poriadko. A takých, ktorí by si azda mohli povedať, že sú bývalí novinári a diplomati, ešte menej... V každom prípade je dobré, ak ešte chcú, či vládu siahnuť po pere, po klávesnici počítača a napíšu, čo si stihli ešte zapamätať, alebo to, čo im diktuje skúsenosť a prežitie.

Nie je toho málo. Keď sa pozriete na médiá na Slovensku – aj keď USA má v ústach či v pere tuším každý – tu u nás niet dlhodobo pôsobiaceho odborníka, novinára zaoberajúceho sa USA a problematikou, ako sa vytvára, vzniká americká zahraničná politika, ako sa formujú ciele americkej politiky a aké sú mechanizmy tvorby konkrétnych akcií. Pritom americká politika zmenila za posledných dvoch prezidentov (G. W. Busha 2001 – 2009) a Baracka H. Obamu (2009 –

volebné obdobie sa mu končí v roku 2016) nielen medzinárodné vzťahy, nielen tvárnosť sveta, ale aj nášho bezprostredného okolia.

Prečo čítam Petru Procházkovú

Dušan D. KERNÝ

To, čo robia USA, americkí prezidenti, nás ovplyvňuje každodenne. A v tejto situácii máme núdzu o dobrých znalcov Ameriky! Teraz zas vidno, že máme – až na jednu výnimku, Borisa Lattu – aj núdzu o dobrých znalcov Ruska a Ukrajiny.

Jediná sféra, kde zahraničnopolitickí novinári zo Slovenska kvalitne a dlhodobo dominujú – a to nielen na Slovensku, ale s presahom do Českej republiky – je Maďarsko. Inak je to naopak. Vývoj v Česku ukázal, ako z medzinárodného vývoja

nástupe, že české zahraničnopolitické spravodajstvo a publicistika sa stali nielen najväčším a najdlhším seriálom, ale aj najsledovanejším.

Masívny nástup českých médií a dlhodobá prítomnosť českých spravodajcov sa rozprestiera od Ruska až po Blízky východ, od Ázie, ČĽR cez Paríž, Berlín až po Washington. Odsunuli nás. Narastajúca provincializácia médií na Slovensku je očividná. Zároveň vidieť aj nevyhnutnosť vytvárania alternatívnych médií. Hovoriť dnes

v Bratislave o arogancii Západu, vrátane EÚ a NATO, je priam protištátne.

V českom prostredí sa strategicky udržali odborníci, napri-

Krym k Ruskej federácii. Podľa Babického Krymčania vnímali vždy Ukrajinu ako cudzí štát. Reakcia obyvateľstva na dianie v Kyjeve bola nielen normálna, ale aj legitímna. Za roky Ukrajiny sa nahromadilo na Kryme obrovské množstvo krívd, veľká nespravodlivosť, útlak, strach – a Majdan vyvolal obavy, že bude ešte horšie. Prečo západní novinári podporujú Majdan ako boj za pravdu a slobodu, a to isté na Kryme je ruka Ruska a Putina? Na Kryme, podľa Babického, jednoducho ľudia povstali, aby bojovali za svoje práva. Dnes deväťdesiat tri percent obyvateľov chce žiť v ruskom štáte. Oddelenie Krymu od Ukrajiny „nie je obnovovaním sovietskeho impéria, ale naopak, pokračovanie rozpadu komunistickou hydrou vytvorených umelých hraníc“.

V rozhovore Procházkovej s Babickým je toho oveľa viac. Keby sa nepoznali dvadsaťpäť rokov, asi by jej to tak otvorene nepovedal: Choďte so všetkými pochybnosťami okolo Krymu do čerta.

SEBAOBRANA

Zodpovednosť za rómske deti by v budúcnosti nemali niesť iba ich rodičia, ale aj štát, ktorý má zaviesť povinné absolvovanie materskej školy a zabezpečiť deťom aspoň nejakú kvalifikáciu. Takéto opatrenia chce presadiť splnomocnenec vlády pre rómske komunity Peter Pollák. Zdôvodnil to tým, že pilotné projekty pre Rómov už nestačia a treba pristúpiť k systémovému riešeniu. Na zavedenie nových opatrení chce využiť prostriedky z eurofondov. Európska únia podľa Polláka zvýšila sumu, ktorá je určená na riešenie rómskej problematiky na Slovensku, zo stosedemdesiatich na tristoosemdesiat miliónov na roky 2014 až 2020.

Rómske škôlky

Podľa Polláka sú navrhované opatrenia výhodné pre celú spoločnosť. Upozornil, že pre štát je lacnejšie, ak deti z rómskych osád pošle do materských škôl a investuje do toho, aby vďaka vzdelaniu získali istú kvalifikáciu, ako keď ich neskôr bude treba živiť v sociálnom systéme. Deti zo sociálne znevýhodneného prostredia od troch rokov veku až po nástup do základnej školy by povinne navštevovali materskú školu. „Je dôležité, aby dieťa pobudlo v materskej škole a pripravilo sa tam na vstup do základnej školy,“ zdôraznil Pollák. Keď rómske deti ešte pred zápisom do základnej školy nezískajú dostatok zručností a vedomostí, po nástupe do prvých ročníkov základných škôl zlyhávajú, napríklad pre jazykovú alebo inú bariéru. To má potom neraz za následok, že ani neukončia základné vzdelanie. Pollák vraví, že štát by sa mal starať o to, aby rómske deti vychodili aspoň základnú školu a získali nejaké vzdelanie, ktoré je vstupenkou na pracovný trh.

Problém je v tom, že o vzdelávanie svojich detí často nemajú záujem ani Rómovia. Podľa zákona dnes je len na rodičovi, či dá dieťa do materskej školy, prípadne neskôr do družiny. „Ak sa budeme naďalej spoliehať na zodpovedné rozhodnutie rodičov, možno k tomu rozhodnutiu ani nepríde. Preto je načase rozmýšľať, či nie je potrebné, aby to rozhodnutie v mene detí urobil štát,“ povedal Pollák. Keďže materské školy patria do kompetencie samospráv, splnomocnenec navrhol, aby im štát pomohol vytvoriť podmienky na rozšírenie kapacity škôlok..

Sociologička Zuzana Kusá návrh úradu splnomocnenca pre rómske komunity schvaľuje, len jej prekáža, že sa prezentuje ako nejaká povinnosť či trest voči Rómom, aj keď v skutočnosti ide skôr o vyrovnanie dlhu, ktorý má voči rómskym deťom spoločnosť. „Štát im zatiaľ neumožňuje vzdelávať sa v rodnom jazyku, čo je tiež jedna z príčin, prečo tie deti potom majú problémy v základnej škole,“ objasnila sociologička. V zahraničí sa podľa nej chápe ako povinnosť štátu naučiť dieťa štátny jazyk a vyrovnať tak jeho hendikep. V Maďarsku napríklad zaviedli povinnú materskú školu pre všetky deti, v Dánsku iba pre tie, ktoré neovládajú štátny jazyk.

Kusá upozornila i na ďalšie možné problémy. Aby sa Pollákov opatrenie podarilo zaviesť do praxe, bude zrejme treba upraviť školský zákon a prehodnotiť kritériá, kto má nárok na bezplatné navštevovanie materskej školy. Zámer je však podľa Kusej dobrý. Materská škola je dôležitá pre stieranie rozdielov medzi deťmi a rómske deti vďaka nej môžu získať šance na lepší život.

Robert LANDIS

Dušan BLAŽEK: Satira by zanikla, keby nemala na čo upozorňovať
Keď sa za karikatúry vraždí...

Zhovárал sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

Po novembri 1989 sa do nášho výtvarného aj mediálneho priestoru vrátil komiks ako žáner, ktorý má bohaté výtvarné i literárne výrazové prostriedky a vyjadrovacie možnosti. Ako moderný žáner vznikol komiks v novinách na konci 19. storočia. U nás ho síce komunistickí cenzori označovali za buržoázny pamflet, ale aj tak vychádzal i počas socializmu, aj keď bol skôr ako biela vrana. Výtvarník Dušan BLAŽEK (1963), ktorý tvrdí, že za komiks by sa dali označiť už egyptské výtvarné diela s hieroglyfmi, stál po novembri 1989 pri zrode vlny nových autorov komiksu často s akademickým výtvarným vzdelaním. Nielen ako autor, ale aj ako propagátor tohto žánru patril medzi nadšencov, ktorí chceli komiks naplno dostať do povedomia verejnosti.

• Ako ste vnímali obdobie po prevrate nielen ako autor, ale aj ako organizátor komiksového hnutia?

Komiks ako žáner žil alebo skôr živil aj v socializme. Z dobového pohľadu, čo sa týka autorskej tvorby, paradoxne dokonca ani nie oveľa

horšie ako dnes. Aj honoráre boli lepšie... Pravdupovediac, po zmene režimu sa nám do povedomia verejnosti komiks veľmi ani nepodarilo dostať, aj keď sme sa naozaj usilovali. Bol som samozrejme mladicky nadšený. Tak ako všetci naokolo. Očá-

kávali sme „nové“ zajtrajšky. Neskôr sa ukázalo, podobne ako v politike či ekonomike, že prehnane. Ale je neodškriepiteľný fakt, že deväťdesiate roky boli plné energie. Spätne, hoci mám istý pocit sklamania z toho, že sa v podstate všetko okolo komiksu zabrzdilo, mám informácie, že predsa len sme zanechali v čitateľoch v tom čase istú stopu, najmä v deťoch, ktoré sa tešili obrázkom s bublinkami v slovenčine. Tie deti majú teraz možno tridsať rokov a hovoria, že vyrastali na našich komiksoch. Podobne som sa ja kedysi priznal Kájovi Saudkovi, že som vyrastal na jeho práci.

• Je podľa vás možné, aby komiks či iný prejav politickej satiry bol terčom vražedných aktov pomsty?

Hranice slušnosti alebo skôr etiky v mediálnych prejavoch tvorcov len kopírujú nedostatok slušnosti a etiky tých, ktorí sú cieľom satirických výstupov. Satira je taká stará ako ľudská spoločnosť, ale ako súčasť kultúry by dávno zanikla, keby nemala na čo upozorňovať. Často býva extrémna, nemala by sa však preháňať, najmä čo sa týka viery a náboženstva. Vždy provokovala, ale nikdy z toho nebol taký vražedný problém ako v súčasnosti.

• Dnes je komiks v printových médiách na ústupe. Prečo?

Kedysi najžiadanejšími boli politická satira a detský komiks. Aký-taký komiksový trh sa tu síce vytvoril, ale, žiaľ, v podstate bez domácej produkcie. Trh zaplnili, samozrejme, zahraničné komiksy. A spolu s tým, ako postupne mizli domáci majitelia novín, časopisov a vydavateľstiev, mizla aj šanca na uplatnenie sa. Sme malý štát so slabým a s nevýhodným trhom na šírenie menšinového žánru. Spoza hraníc sa hrnuli atraktívne tituly, ktoré boli na licenčných

Výtvarník Dušan BLAŽEK

poplatkoch buď skoro zadarmo, alebo neporovnateľne lacnejšie ako miestny originál. Trh zvíťazil. Domáca tvorba prehrávala a prehráva. Ale nechcem, aby to vyznelo depresívne. Medzitým už som dospel do veku zrelej strednej generácie a priestor sa zaplňa novými mladými autormi. S niektorými som sa stretol na stránkach komiksového časopisu BB komiks. Je to jeden z pokusov o obrozenie komiksu u nás, ktorý sa podieľal aj na organizovaní niekoľkých spoločných výstav autorov publikujúcich na jeho stránkach.

• Možno dúfať, že sa u nás komiks ešte niekedy vráti do printových médií ako svojbytný žáner?

Ak sa dá, sledujem komiksovú scénu a občas sa nejakému mladému autorovi podarí aj husársky kúsok preraziť nielen u nás, ale aj v zahraničí. Nevieť však o nijakom stabilnom komiksovom vydavateľstve slovenských autorov u nás. Mimo detských časopisov, ktoré aj tak bojujú s financiami o prežitie, a občasnej krátkej politickej satiry v novinách, komiks tu vlastne veľmi nežije. Samozrejme, mám na mysli najmä komiks ako profesionálny produkt, ktorým si výtvarník a scenárista môže aj slušne zarobiť na živobytí.

• Sú tu nové médiá, nelákajú vás?

Komiks sa už dávno preniesol najmä na internet. Tam je ho skutočne veľa, keďže svoju prácu vo virtuálnom priestore môže prezentovať ktokoľvek. Platí to, čo som spomenul vyššie o knihách – ak má niekto peniaze a podporu, môže si zakladať webové stránky a možno bude úspešný. Myslím si, že v susedných Čechách sa to trochu posunulo. Ako už býva v našej tradícii bežné, ak naša generácia talentovaných autorov hľadala cestu, ako sa užiť v českých vydavateľstvách, aj tá nová smeruje k našim susedom.

O ČOM JE REČ

Stáva sa mi, že ak sa začne častejšie hovoriť a písať o peniazoch, z pamäti sa mi vynára príbeh mužíka, ktorý v Gorkého románe Moje univerzity takto radí svojmu mladému spoločníkovi: „Vieš, Váňa, musíš si vážiť každú kopejku, každý peniaz, ktorý zarobiš. Brat ťa

teľňou, no predsa som spozornel, keď vyšli na povrch informácie, ako akási slovná HSBC umožňovala vo Švajčiarsku ukrývať si peniaze pred daňovými úradníkmi a vyšetrovateľmi. A ešte sa vraj zaplietla aj do financovania terorizmu, obchodovania s drogami, so zbraňami... A viacerí jej klienti sú prepojení aj na Slovensko, ba viacerí sú Slováci. Informácie o nich prišli v čase,

O banke HSBC a doživotnej rente

Rudolf SLEZÁK

oklame, kamarát ťa podrazí, žena ťa opustí... no peniaz ťa nikdy nezradí. Za peniaz si zoženieš kamarátov, ženu si kúpiš, aj brat si ťa bude uctievať...“ Uplynulo už celé storočie od čias, čo si mohli čitatelia Gorkého románov prečítať aj tento návod, ako si vážiť peniaze a ako ich zhodnocovať. Ešteže tu máme skúsených bankových úradníkov, ktorí nám vždy vedia poradiť, kam by bolo najlepšie nadobudnuté financie si uložiť či investovať. Nie každý sa totiž vyzná v zložitých finančných operáciách a najmä v tom, či je výhodnejšie a bezpečnejšie si ich ukladať vo švajčiarskych, v talianskych alebo v amerických bankách. Nikdy ma táto téma dajako zvlášť nezaujímala, vystačím si so spori-

keď sa naši zákonodarcovia začínajú zaoberať myšlienkami na to, že by sa mala všetkým medailovým športovcom pravidelne vyplácať doživotná renta. Pred voľbami istotne túto svoju filantropiu dovedú k dokonalosti, len nie som si istý, či sa to bude týkať aj takých bohatých športovcov, ktorí už teraz majú na svojich kontách v zahraničí milióny a radšej ako vo svojej domovine majú trvalé bydliská v daňových rajoch, najmä v Monaku. Naposledy som počul o tzv. doživotnej rente po revolúcii, keď sa ju usilovali pre seba získať niektorí poslanci. Stačilo im niekto zadarmo rok-dva si posediť v laviciach parlamentu a už sa im zažiadalo doživotnej renty...

Povráva sa, že odkedy Feničania vymysleli peniaze, odvtedy existujú aj čachre s nimi. Aj kardinál Richelieu svojho času tiež musel riešiť podobný prípad, keď boháč sa usiloval obísť zákony a ošmeknúť kráľovskú kasu. História akoby sa naozaj opakovala... Nahnevaný Ľudovít XIII. poslal vtedy pred súd pol stovky finančných špekulantov a bol pevne rozhodnutý prisne ich potrestať.

„Sire, títo ľudia vás hanebne podviedli a okradli. Dopustili sa obrovského zločinu a zaslúžia si najprisnejší trest,“ cifroval slovíčkami kardinál. „Sme však v situácii, že bez tých ukradnutých peňazí sa nedá robiť politika. Ak ich skrátime o hlavu, pomôže

nám to najst' milióny, ktoré rozkradli a ktoré sú už mimo nášho dosahu?“ – „Čo teda navrhuješ?“ spýtal sa kráľ. – „Je riešenie, sire,“ radil Richelieu. „Musíme rokovať. Budeme s nimi vyjednávať mierne, netreba hneď vyceriť zuby. Slúbme im slobodu, ale musia vycítiť, že ak neustúpia, pride k najhoršiemu.“ Kráľ súhlasil a Richelieu takto získal pätnásť miliónov v zlate, ktorými zachránil kráľovskú pokladnicu.

V kardinálovej pracovni vraj vtedy visel veľký obraz, na ktorom neznámy maliar namaloval trojuholníkovú pyramídu ako alegóriu usporiadania spoločnosti podľa stavov a bohatstva. Na samom vrchu bol pápež, pod nim králi a kardináli, cirkev, potom všeliakí šľachtici, magnáti a potentáti s obrovským bohatstvom, ktoré sa im však máľilo. Na samom spodku bol poddaný ľud, čo na svojich pleciach a bedrách niesol všetko to panstvo. Ani po stovkách rokov sa na pyramíde nič nezmenilo, nijaký maliar nepremaloval obraz tak, aby ľudia stáli pekne vedľa seba. Nech by sme s touto pyramídou čarovali akokoľvek, prehadzovali jej obsadenie a dosadili do nej inú, aj dnešnú elitu, každý bankár vám potvrdí, že nielen v HSCB, ale aj hociktorom bankovom dome majú s tou najspodnejšou klientelou najmenej starosti a práce.

O posledných dňoch prvej Slovenskej republiky pred sedemdesiatimi rokmi

Muž z epicentra drám a zlomov

Pripravil Peter MULÍK – Foto: internet

Karol Sidor bol jeden z najvýznamnejších slovenských politikov a novinárov. Svoj krátky, ale na dramatické udalosti a zvraty bohatý životný príbeh začal písať 16. júla 1901 Ružomberku, kde sa narodil v rodine murára. Jeho hlboko veriaci mama sa usilovala umožniť deťom kvalitné vzdelanie. Už ako stredoškôlak publikoval, a aj keď neskôr študoval právo, venoval sa najmä novinárskej činnosti. Počas politickej kariéry bol príslušníkom HSL'S, poslancom Národného zhromaždenia, ministrom, krátko predsedom vlády Slovenskej krajiny a vyslancom Slovenskej republiky pri Svätej stolici. Po druhej svetovej vojne emigroval do Kanady, kde bol stále politicky a spoločensky činný. Zomrel v kanadskom exile 20. októbra 1953.

Denníkové zápisky politika a novinára K. Sidora sú cenným materiálom pre historikov aj pre životopiscov.

Situácia sa začiatkom roku 1945 začala vyvíjať nepriaznivo pre ďalšie udržanie Slovenskej republiky. Naše východoslovenské mestá a dediny padali do rúk nastupujúceho sovietskeho vojska. Na Slovensku zavládol veľký strach. Bolo počuť chýry o nemeckej evakuácii slovenských miest na jednej strane a o odvážaní slovenských ľudí sovietskym vojskom na Sibír na druhej strane.

Slovenská vláda v Bratislave a slovenská diplomacia v zahraničí mala zachraňovať situáciu. Jeden zo slovenských ľudí v zahraničí mi radil, aby sme hľadali styk so sovietskymi a spojeneckými diplomatickými zástupcami, ktorí boli v Ríme a Berne. Iný zas radil, aby sme podali spoločný protest proti príchodu Beneša a jeho vlády na územie Slovenska. Všetky tieto návrhy dostala slovenská vláda v Bratislave. Po mesiaci čakania došla mi okľukou odpoveď predsedu vlády Dr. Štefana Tisa: „Vyčkať, na návrhy neskôr odpovíme.“

■ POSLEDNÁ DEPEŠA

Toto bol posledný odkaz slovenskej vlády. Na návrhy však už odpoveď od nej nedošla.

Medzitým život sám zodpovedal mnohé otázky. V Juhoslávii komunisti vyvraždili stovky antihitlerovcov za to, že súčasne boli anglofilmi. Nebolo to inak ani v Bulharsku či Rumunsku. Tie štáty už stáli po boku ZSSR a Spojencov, ale faktickú moc mali vo vnútri tých štátov ľudia orientovaní na Moskvu.

Benešova vláda stala sa tiež bezmocnou. Za Benešovú emigrantskú vládu dostal sa do Užhorodu minister Václav Nemec z Londýna. Chcel administrovať v mene londýnskych emigrantov Podkarpatskú Rus. Poslanec Petruschák, povereník Moskvy, poslal ministra Nemca a celú jeho „administráciu“ do Chustu, do malého mestečka pri Užhorode. Odtiaľ dobehol minister Nemec do Košíc. A do 1. februára 1945 chcel tam „administrovať“ v mene emigrantskej vlády z Londýna. Aj odtiaľ ho vytlačili, keďže moc nad výcho-

doslovenským územím odovzdala sovietska armáda do rúk Slovenskej národnej rady v Košiciach, a nie do rúk splnomocnenca londýnskej emigrantskej vlády, ministra Nemca.

■ ARGUMENTY SILY

Ukázalo sa, čo vždy býva v živote národov, že rozhodujúcou silou je vojsko, ktoré vládne na území, a nie emigrantská vláda žijúca ďaleko od toho územia. Správne bol na margo týchto udalostí napísal jeden z londýnskych emigrantov Rudolf Bechyně (súdobý novinár, neskorší ostrý kritik E. Beneša) v spise Pred odchodom domov, že „vôbec neslobodno preceňovať význam politickej emigrácie. Albánsko a Rakúsko nemali v zahraničí nijakú vládu, nijaké vojsko a nijaké zmluvy. A budú štátmi, lebo si to tak žiadajú záujmy veľmocí vedúcich vojnu. Ak je ČSR,“ píše Bechyně, „záujmom niekto- rej veľmoci, vznikne a bude. Ak záujem o jej život prestane, zanikne aj ona.“

Záujem o ČSR a o jej život prejavila – popri Amerike a Anglicku – aj silná veľmoc vedúca vojnu: Sovietsky zväz. Sila tohto najbližšie k ČSR ležiac- ceho štátu ukázala sa hneď na území východného Slovenska.

V záujme zachovania slovenského národa môžu u tejto veľmoci niečo vykonať len slovenski komunisti, ktorí však už v Banskej Bystrici prijali koncepciu jednotnej ČSR, a teda nie sú za Slovenský štát.

Slovenská vláda reprezentujúca v týchto časoch Slovenský štát v Bratislave nemohla a nechcela vyjednávať so sovietskymi vrchnosťami, a tak ani so slovenskými komunistami. Nemohla vykonať ani také gesto, aké smerom k Moskve vykonal rumunský kráľ alebo regentská rada v Bulharsku či za Maďarov Mikuláš Horthy a za Fínsko maršal Mannerheim. Títo sa prihlásili k Moskve v dvanásť hodine ohrozeného života svojich štátov. Zachránili tým gestom rámce svojich štátov, to je pravda,

ale na obsah rámcov stratili vplyv. Dostali ho z rúk sovietskej armády miestni komunisti. Len v najmenšej miere – v prípade Beneša – politickí emigranti. V prípade poľskej vlády Rackiewiczza a Arciszewského v Londýne legálni reprezentanti bojujúceho Poľska nedostali ani toľko vplyvu, koľko ho dostal Beneš. Zaplatil za to územím Podkarpatskej Rusi a odklonom od svojich buržoázných, čechoslováckych politických koncepcií a princípov.

■ NA ŠACHOVNICI VEĽMOCÍ

Nad slovenským územím sa začala veľká hra veľmocí. Bude ju treba prežiť. Nik nevie povedať, či zásah Josifa Stalina na toto územie bude dlhšie trvať, než trvalo zamiešanie sa Adolfa Hitlera do osudov slovenského národa. V týchto chvíľach Slovenský štát uznávaný bol de jure Vatikánom, Chorvátskom, Španielskom, Švajčiarskom a Švédskom. V týchto štátoch boli ešte slovenskí diplomati a uznávali ich ďalej miestne štátne autority. Vo Vatikáne, v Záhrebe a v Madride mali sme ministrov – vyslancov, v Berne a Štokholme chargé d'affaires.

Ale i tu nastáva rozčarovanie. Slovenská republika ešte de facto a de jure jestvovala, jej vláda bola ešte na domácom území, v hlavnom meste Slovenska, a jednako taká neutrálna krajina ako Švajčiarsko v jeden pekný februárový deň roku 1945 oznámila slovenskému chargé d'affaires v Berne Dr. Jozefovi Kirschbaumovi, že diplomatické styky so slovenskou vládou v Bratislave prerušuje. To bol veľký nečakaný úder. Švajčiarsko nevyčkalo ani koniec vojny. Prerušilo diplomatické styky so Slovenskom prv, ako by to vyplývalo z medzinárodných predpisov. Začiatkom marca 1945 uznalo ČSR de jure.

Ostali ešte Vatikán, Záhrab, Madrid a Štokholm, ale v týchto posledných troch európskych hlavných mestách sa tiež ukazovali znaky medzinárodného likvidovania Slovenského štátu.

Karol Sidor: Šesť rokov pri Vatikáne

Medzititulky redakcia SNN

ROZBOR

Najhladanejší agent tajných služieb Edward Snowden prichádza s „novinkou“. Islamský štát vraj existuje výlučne zásluhou tých, ktorí ho označujú za najväčšie zlo na svete. Je dosť možné, že práve pre toto vyjadrenie sa dohodne s predstaviteľmi krajiny, kde sa zdržuje v dočasnom azyle – Ruskej federácie.

Žeby zámienka pre inú vojnu?

Ivan BROŽÍK – Ilustrácia: internet

Edward Snowden, niekdajší spolupracovník americkej Národnej bezpečnostnej agentúry (NSA), medzinárodne hľadaný Edward Snowden, ktorý našiel dočasné útočisko v Rusku, sa najnovšie počas telemestu Moskva – Ženeva vyznal návštevníkom medzinárodného filmového festivalu o ľudských právach v Ženeve z túžby vrátiť sa práve do tohto švajčiarskeho mesta. Blízka spolupracovníčka Edwarda Snowdena povedala filmovým tvorcom, že bývalého spolupracovníka americkej Národnej bezpečnostnej agentúry sa snažila najať ruská tajná služba, jej ponuku však odmietol. Toto sú zatiaľ informácie renomovanej agentúry AP. Teda nie konšpirácia.

■ PREKVAPIVÁ PIRUETA

Snowden v roku 2013 strávil šesť týždňov na medzinárodnom letisku v Moskve, keď sa mu nepodaril prestup do lietadla smerujúceho na Kubu. „Strašne rád by som sa vrátil do Švajčiarska, niektoré z mojich najkrajších spomienok sú zo Ženevy. Je to úžasné miesto,“ vyhlásil najnovšie v priebehu videokonferencie počas Medzinárodného filmového festivalu a fóra o ľudských právach. Švajčiarske periodikum Bild to prekvapilo. Pred dvomi rokmi totiž ten istý Bild zverejnil slová toho istého Snowdena: „Myslím si, že sa tu neustále odlamujú spätné zrkadlá... tu nedostaneš v reštauráciách vodu z kohútika, musíš si kúpiť fľaškovú... všetci tu nenávidia Rómov. Ešte nikdy som nevidel ľudí, ktorí sú takí rasistickí ako Švajčiari.“

Každému je jasné, že nedávna vražda politika Nemcova v Moskve je zámienka. Nie každému už však vysvetlenie, na čo zámienka a v koho záujme. Potreboval smrť Nemcova Vladimir Putin? Aj laik v oblasti budovania vzťahov s verejnosťou by povedal – to je šialenstvo. To sa nezariaďuje popravou pred verejnými kamerami, ale nejakou náhodnou dopravnou nehodou či v prípade nevyhnutnosti pádom lietadla. Skôr sa natíska paralela – je tu príliš veľa podobností v rukopise páchatelov vraždy Nemcova a vraždy novinára Georgija Gongadzeho. O tej však vieme, že vyústila do Oranžovej revolúcie na Ukrajine, teda cez zvrhnutie prezidenta Kučmu, pokračovala Majdanom a tým, čo je dnes v Donecku a Luhansku na dennom poriadku.

■ PODIVNÁ RADA A SNOWDEN

Rada s veľkým „R“. Rada pre zahraničné vzťahy USA – CFR. Väčšina jej členov, vlastne všetci, nikdy nepracovali vo výkonných funkciách politiky USA – či už domácej, alebo zahraničnej. Ale už v časoch Rockefellera v päťdesiatych rokoch minulého storočia si CFR za päťdesiat tisíc dolárov „kúpila“ Henryho Kissingera. Paradoxný politik – v jednej osobe poradca amerického prezidenta, ktorý viedol vojnu vo Vietname a tiež nositeľ Nobelovej ceny za prínos k jej ukončeniu. Na scénu však opäť vráťme bývalého spolupracovníka americkej tajnej služby, milovníka i nepriateľa Švajčiarska zároveň Edwarda Snowdena. Od neho má pochádzať informácia, nad ktorou panuje také isté „oficiálne ticho“ ako nad zmiznutím

letov Malajzijských aerolínií či už nad oceánom – nácvik? – alebo neskôr nad Ukrajinou. Oficiálne a už vo vojne „Ruska proti Ukrajine“. Snowden naznačil, že Isil (Islamský štát) je dielom CFR práve tak ako už zabudnutá al-Káida či agent Bin Ládín.

■ SKRATKA ISIL

Je to vlastne obsahové spojenie dvoch súvisiacich pojmov – Islamský štát a Levanta. Levanta je v preklade označenie pre krajiny blízkeho a stredného východu – Izrael, Palestínsky autonómny štát, Libanon, Jordánsko a Sýriu. Český novinár Václav Danda tvrdí: „Videá s popravami (či domnelými alebo skutočnými) islamistických rukojemníkov sú v mnohých smeroch podivné. Rovnako ako ich takmer okamžitá „erifikácia“ americkými či britskými tajnými službami aj oficiálnymi politickými elitami. Ponúka sa tu paralela k zostrelenému boeingu nad Ukrajinou. Hlavná otázka, ktorú by sme si preto v týchto chvíľach mali položiť, je opäť rovnaká: V či prospech je teatrálna „rezanie hláv“? Nejde iba o zámienku, po ktorej svetová verejná mienka „zhltne“ ďalšiu vojenskú inváziu na Stredný východ, respektíve do Sýrie? Zaujímavé otázky. Nejde v skutočnosti len o podvrhy tajných služieb, ktoré majú neustálymi vojnami posledných rokov už unavenú verejnosť pripraviť na otvorenie „druhého frontu“ na Blízkom východe? A prečo by to robili?

■ IBA KONŠPIRÁCIA?

Likvidácia Asadovho režimu je pre Američanov kľúčová z mnohých dôvodov. Okrem prístupu k sýrskemu nerastnému bohatstvu ide najmä o vytlačenie ruského vplyvu z oblasti. V Sýrii má Moskva po desaťročia vojenskú základňu, ktorej význam je strategicky podobný tej v krymskom Sevastopole. Otvorenie druhého frontu pomocou Isil je teda asi súčasťou protiruského ťaženia v Ukrajine. Čo má byť v cieľi či na konci tohto ťaženia? Po tom, čo agent istej rozviedky Asáma bin-Ládín vykonal svoju prácu a bol odstránený, je potrebné dostať pod kontrolu skutočných islamistických bojovníkov, ktorých splodila mystifikácia s 11. septembrom. Použiť ich proti Asadovi v Sýrii a potom sústredených na jedinom mieste ich zlikvidovať. Uchopiť tak konečne pevne pod kontrolu celý Stredný východ vytlačiť z oblasti ruský vplyv, ktorý už raz zabránil americkej invázii do Sýrie. Počas uskutočnenia takéhoto plánu treba zamestnať Moskvu – a svetovú verejnosť – problémami inde. Čo tak napríklad na Ukrajinu?

NA MARGO

Slovenské školstvo leží dlhé roky v ľadovej rakve. To, že z času na čas sa objaví perióda hromadného zakladania nových vysokých škôl, v inej ére zas ich rušenia, to, že sa desiatky rokov hovorí o nových koncepciách, a pritom ich nahrádza skôr nekoncepcný chaos, a to, že učiteľ má toľko povinností, že na výučbu už prakticky nemá ani čas, ani energiu, je iba pohľad do tej rakvy zvrchu.

Šipkové kráľovstvo

Asi najdôležitejšia otázka je, ako si slovenská spoločnosť oceňuje učiteľa. Nejde len o príjem, ktorý majú slovenskí učitelia spomedzi všetkých krajín OECD najnižší. Nejde ani o nástupný plat mladého učiteľa, ktorý nedosahuje ani šesťsto eur. Nejde dokonca ani o to, akú obrovskú a nikým neocenenú zodpovednosť majú učitelia za zdravie detí, ktoré im rodičia denne zverujú do opatery. A nejde ani o to, koľko hodín z dňa učiteľ strávi v škole a koľko voľného času venuje svojej práci, kedysi dokonca povolaniu.

Z pohľadu človeka, ktorý vyrastal v učiteľskej rodine, je až neuveriteľne smutné, kam sa dopracovalo slovenské, najmä základné, ale aj odborné školstvo počas štvrtstoročia samostatnosti. Jediné, čo sa nezmenilo, sú neraz tie isté riaditeľia škôl, ktorí boli v ich vedení alebo vo vedení straníckych skupín na školách ešte pred rokom 1989. Ako môže byť „funkčne osožný“ riaditeľ, ktorý na svojej stoličke sedí tak dlho a v triedach sa pre nadmieru „práce“ už takmer pred žiakmi ani neobjavuje? Koľko škôl na Slovensku malo kedysi vyhlásený chýr po kraji a kto dnes o nich vie?

Povolanie učiteľ dnes nemá nijaký „spoločenský honor“, učiteľ je hromozvod, s ktorým si môže robiť, čo chce vedenie školy, ak si napríklad otvára ústa a nebudaj kritizuje, na kopytách ho aj po súdoch za akúkoľvek maličkosť môžu vládčiť rodičia žiakov, nuž a samotní žiaci, nevynímajúc ani tých najmenších na prvom stupni základných škôl, vedia, že oni môžu všetko, lebo učiteľ nesmie nič. V nijakom prípade si napríklad nemôže budovať autoritu striktným vyžadovaním plnenia si povinností žiaka, lebo okamžite nastupuje dotknutý rodič, opierajúci sa o posudky psychológov, expertov a aktivistov, ktorí tvrdia, že s dieťaťom sa konalo neprimerane.

Ak si náhodou mladý učiteľ, muž, ktorého by prefeminizované školstvo malo pestovať priam v bavlínke, dovoľuje navrhovať zmysluplnejšie učebné plány a metódy alebo sa nebudaj dotkne nejakého blahodardia na riaditeľskom stolci, je pod akoukoľvek vhodnou zámenkou aj uprostred roka vyhodnený zo školy a z práce – a ide na čiernu listinu tých, ktorí nie sú ticho.

Kto teda zobudí toto šipkové kráľovstvo? A najmä kedy? Až keď nám nastupujúce generácie ohlúpnu natoľko, že už tieto otázky nikoho nebudú zaujímať?

Ivan BROŽÍK

Jazyk si neubránime, ak budeme k nemu ako jeho užívateľa ľahostajní

Väčší priestor materčine v školách

Slovenská asociácia učiteľov slovenčiny (SAUS) si vzala za cieľ združovať učiteľky a učiteľov slovenského jazyka a literatúry všetkých typov škôl, študentov, prípadne priateľov a sympatizantov tohto predmetu. Má záujem aj o posilnenie vedeckej stránky obsahu vyučovania, preto pozýva medzi seba aj vysokoškolských učiteľov, pracovníkov vedeckých a metodických centier. Predsedom asociácie je PhDr. Ján PAPUGA, PhD. Požiadali sme ho o rozhovor pre náš týždenník.

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

• **Zdá sa, akoby sa učiteľský stav v špecializácii slovenský jazyk po dlhšom čase aktivizoval. Vstupuje do pripomienkových konaní v rezorte školstva, vyjadruje sa k výchovno-vzdelávacím plánom. „Chytila“ SAUS nový vietor?**

Asociácii predsedám tretí rok. Mám vo zvyku zverenú činnosť vykonávať aktívne, nie formálne. Za to mám aj zopár odporcov. Napriek tomu sa usilujem aktivizovať slovenčinárov v rámci našej korešpondencie, na sociálnych sieťach a na každoročnej konferencii. Zaznamenali sme aj mnohé úspechy, no oficiálne inštitúcie nepriznávajú, že ustúpili našim požiadavkám, resp. sa nimi inšpirovali. Okrem toho nás je stále málo na to, aby sme boli partnerom v komunikácii o profilovom predmete na Slovensku (žiaľ, kvantita sa rešpektuje viac ako kvalita). Naša asociácia funguje trinásť rokov, je jedna z najstarších profesijných organizácií, preto chceme nájsť svoje miesto v diskusiách o našom predmete, ktorý, máme pocit, je stále v rukách všetkých, len nie učiteľov z praxe s reálnym rozhladom. A o tom, že máme odborníkov a námety, netreba pochybovať.

• **V uplynulých rokoch vládla na Slovensku eufória z možnosti učiť sa cudzie jazyky. Ale podľa toho, ako vyzerá korešpondencia v slovenčine, nielen úradná, nielen písaný novinársky text, ale aj písomné kontakty medzi občanmi, sa zdá, že slovenčina dostala naozaj veľa krutých rán a nikto ju nebránil.**

Myslíte si, že sme ju nebránili my slovenčinári? Ak áno, uvediem to na správnu mieru. Diskutovalo sa o cudzích jazykoch na základných školách. Tam s tým z hľadiska nášho predmetu nemáme problém, keďže v novom učebnom pláne sa dotácia na slovenčinu zvýšila. Dostatočný priestor na slovenčinu otvára efektívnejší spôsob vyučovania cudzieho jazyka (z iného hľadiska vyvstáva otázka, odkedy učiť cudzí jazyk a koľko cudzích jazykov na ZŠ učiť). Nespokojní sme s dotáciou slovenčiny na stredných školách, ktorá je iba tri hodiny týždenne (!), kým cudzí jazyk môže mať raz toľko (aj s voľiteľnými seminármi). Roky pripomienkujeme zvýšenie dotácie slovenčiny na stredných školách alebo aspoň povinné delenie tohto predmetu na skupiny, ako je to v prípade cudzích jazykov. Roky nám odkazujú bez argumentov, že to nie je možné. V presadzovaní tohto návrhu však budeme pokračovať. Slovenčinu sme teda bránili. No bez povšimnutia médií, ktorých priority sú inde.

• **Už viac rokov aj jazykovedci pripomínajú, že jazyk je živý organizmus, že sa rozvíja, ale čo hovoríte na to, keď sa dnes bežne neskloňuje, súčasťou viet sú celé frázy v anglickom kalku. Je to ešte vývoj jazyka alebo už jeho devastácia?**

Ak si komunikant uvedomuje, že porušuje jazykovú normu, je to ten lepší prípad a koná tak pod vplyvom vonkajších faktorov – príslušnosť k záujmovej skupine, rebelantstvo, únava. Ak si to neuvedomuje, je to ten horší prípad, najmä ak sa tento komunikant vyjadruje verejne a vplýva tak na deti, mládež a iných používateľov jazyka. Internacionalizácia jazyka je bežný a prirodzený jav, ako aj vzájomné ovplyvňovanie jazykov. Je aj v rukách učiteľov, aby predchádzali

podobným defektom. Bojujeme však so silnými vplyvmi verejne známych komunikantov a médií, ale aj s pedagogickými dokumentmi, ktoré dlhodobo neponúkajú kvalitné a nekontroverzné kurikulum slovenčiny.

• **Prepáčte, každý vzdelaný človek si do smrti ctí prácu svojich učiteľov, ale okolo seba akosi pričasto vnímame ľudí, u ktorých možno dôvodne pochybovať o kvalitatívnej výučbe slovenčiny. Čo sa stalo s kvalitou školstva, kde sú tí učitelia, ktorí slovenský jazyk nielen vedeli naučiť, ale k nemu aj mladých žiakov dokázali pritiahnuť**

– napríklad formou čítania krásnych kníh?

Súhlasím s vami, niektorí slovenčinári by mali opustiť školy. Uvedomujem si to. Tí ďalší sú takí, ktorí sú už znechutení zo zmien v kurikule, ktoré sa pravidelne uskutočňujú v štýle o nás – bez nás. Títo učitelia robia, čo sa dá, no napokon rezignujú a vyučovanie sa im mení na rutinu, naplnia si svoj plán, no pre všeobecnú únavu nedokážu spraviť viac. Tí kvalitní učitelia existujú, len na seba neupozorňujú. Mnohí učitelia nechcú na seba upozorňovať, lebo akékoľvek „vytrčanie“ by im mohlo spôsobiť a spôsobuje problémy – viem to z vlastnej skúsenosti. Spomenuli ste v otázke aj literatúru. Je to osobitná téma, ku ktorej vám poviem iba toľko – systém zlikvidoval akúkoľvek motiváciu na čítanie a štúdium literatúry. Nakoniec chcem zodpovedne a úprimne vyhlásiť – kurikulum v rukách asociácie zvýši kvalitu vyučovania.

• **Aký vplyv má neznalosť gramatiky a výslovnosti v mediálnych produktoch na celkový stav ovládania slovenského jazyka spoločnosťou?**

Veľmi veľký. Neraz sa s deťmi dohadujem o spisovnosti/nespisovnosti. Ja im dávam lingvistické argumenty, ony mne hovoria, že to tak videli/počuli v médiách. Keďže médiá nemajú jazykových redaktorov a neaplikujú sa sankcie za nesprávne využívanie jazyka, vyrastie nám generácia, ktorá posunie jazyk do štandardu až subštandardu. Obrovským problémom (aj zásluhou internetovej komunikácie) sú diakritické a interpunkčné znamienka, vytváranie správnych viet, skloňovanie, teda už nie iba ypsilony.

• **Slovenčina veľa rokov bojovala s odstránením germanizmov (najmä v nadbytočnom používaní osobných zámen), potom sa bránila prenikaniu bohemizmov, to sa deje, a nie celkom úspešne dodnes, teraz je v absolútnom útlaku anglicizmov. Už aj mnohé**

vetné konštrukcie v slovenčine často – najmä medzi mladšou generáciou – znejú, akoby ich prekladal robotický prekladateľ z angličtiny. Dokáže sa ešte náš materinský jazyk ubrániť?

Už vyššie som sa vyjadril, že jazyk sa neubráni, kým bude používateľ ľahostajný. Je prirodzené, že v jazyku nastávajú zmeny. Tie však musia byť zrozumiteľné, funkčné a rozšírené v úze. Obávam sa však, že väčší vplyv má oveľa menšia skupina verejne činných komunikantov, ktorí rozširujú defektné používanie jazyka. A kým nebude dostatočný priestor na vyučovanie slovenčiny na všetkých

vať intenzívne samoštúdium, ktoré sa nie vždy dá zvládnuť, najmä ak si musí popri učení privýrabať aj inak. Mohli by mu pomôcť školenia, no tie sú často nekvalitné alebo sa na nich prepierajú testovania či čítanie s porozumením. Ak sa aj nájde študent, ktorý chce vyučovať kvalitne a chce na sebe pracovať, môže sa dostať do rúk klasických učiteľov, ktorí jeho rozlet zatrhnu, striktné mu nadiktujú kurikulum a kontrolujú jeho naplnenie. Ak by sa vymykol z tohto tlaku, začali by sa mu problémy...

• **Nie je podľa vás nepomer v počte vyučovacích hodín slovenčiny k cudzím jazykom najmä na základných školách? Mediá sa idú roztrhnúť, keď ministerstvo zvažuje viac hodín telocviku, čo je určite zdraviu prospešné, ale za posledných dvadsaťpäť rokov som nikde nezaregistroval debatu (myslím verejnú) o potrebe zvýšiť počet hodín slovenčiny v učebných osnovách.**

Učebný plán nie je plastický. Nechceme predsa deti držať v škole do piatej. Chcelo by to reálnu reformu, nie pseudoreformu, kde si rôzne záujmové skupiny diktujú počty hodín. A taká reforma sa dá spraviť! Telesná je potrebná. Aj výchova a manželstvu a rodičovstvu či ekologická výchova, kurz prvej pomoci a pod. No deti nie sú polyhistori! Len to je už iná téma. Je jasné, že materinský jazyk by mal mať oveľa väčší priestor, aký má v súčasnosti, najmä na strednej, ale i vysokej škole, keďže je prostriedkom komunikácie v Slovenskej republike.

• **Nemali by mediálne rady a príslušné inštitúcie ako ministerstvo kultúry – povedzme – dbať viac na dodržiavanie jazykového zákona? A najmä aj už sankcionovať jeho verejné poškodzovanie v médiách?**

Odpovedám jednoznačne, že by mali. Ale nie je politická vôľa, aby sa daný zákon aplikoval. Je to len papier, ktorý sa v praxi nerešpektuje. Ak by sa uplatňoval nejaký spôsob sankcie, dozaista by sa zvýšila úroveň jazykovej kultúry a možno by sa vrátil zvyk mať v médiu jazykového redaktora.

• **Naši poslanci majú vo vstupnej hale parlamentu busty Hodžu, Hurbana, ale aj oni by asi mohli ísť príkladom v korektnej podobe nimi používanej slovenčiny, nie?**

Nepochybne. Len výdobytok demokracie je aj to, že sa do rôznych oblastí môžu dostať rôzni ľudia s rôznym vzťahom k jazyku. Ja žiakov učím, že nech aspoň na verejnosti dodržiavajú jazykovú kultúru. Ale kto to naučí politikov? U nás akékoľvek aktivity na prospech slovenčiny sa iba proklamujú – trebárs aj inštalovaním sochy Hodžu, Hurbana.

Pozn. autora: Po autorizácii rozhovoru dostal predseda SAUS PhDr. Ján PAPUGA, PhD., okamžitú výpoveď zo školy, na ktorej učil – v skúšobnej lehote. Sám sa netají tým, že ak vidí nedostatky vo vyučovacom procese, tak na ne poukazuje. Slovenské školstvo má teda „ďalšieho Žarnaya“. Lenže o koľkých sa nikdy nedozvieme?

Avizujú, že cieľom útokov budú kresťanské a konzervatívne weby

Opäť pripravujú politický prevrat

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Prezident Českej republiky Miloš Zeman svojou politikou dráždi Spojené štáty americké. Nie tak dávno americká ambasáda zorganizovala proti nemu demonštráciu. Keď z toho prepukol škandál, nikto sa neobťažoval ospravedlniť českej verejnosti. Americké ambasády pracujú ako vystrčené pracoviská záujmov svojej krajiny. Že ide iba o konšpirácie alternatívnych médií, mala presvedčiť verejnosť aj na Slovensku januárová panelová diskusia o tom, ako reagovať na konšpirácie médií. Organizovaná, ako inak, americkou ambasádou a Sorosovou nadáciou otvorenej spoločnosti.

Zástupca americkej ambasády Norman Thatcher Scharpf sa hneď na začiatku dobre pobavil, keď odmietol podľa neho konšpiračnú informáciu, že za vznikom Denníka N je zastupiteľský úrad USA. Nič nevysvetľoval, len sa tváril pobavené a zdôraznil, že takáto informácia môže byť len konšpiračná a výplodom konšpiračných médií. Zrejme iba „náhodou“ jedným z panelových hostí bol Konštantín Čikovský, bývalý zástupca šéfredaktora Sme a jeden zo zakladajúcich členov Denníka N. Súdny človek nepotrebuje konšpirovať, keď vidí nákladnú reklamu tohto denníka, aby mu bolo jasné, že to niekto platí. Na bilbordoch sa jasne distancujú od peňazí oligarchov, ale nie od peňazí ako takých. A hoci z publika zaznela otázka o financovaní tohto denníka, nikto na ňu neodpovedal...

■ O MEČIARIZME
Úsilie Spojených štátov amerických miešať sa do vnútorných vecí cudzích štátov nie je nové. Napokon Kongresom USA platený vysielateľ Slobodná Európa sa ukázal ako účinný nástroj v studenej vojne. Na Slovensku sú redaktori bývalej slovenskej filiálky tohto rádia dodnes na miestach s vplyvom na verejnú mienku. Odpoveď na otázku, ako reagovať na konšpiračné médiá, dala až záverečná fáza diskusie. Stredoškolský učiteľ a aktivista Juraj Smatana použil ako príklad webové noviny panobčan.sk, ktoré podľa neho vypustili dezinformáciu o brannej povinnosti mužov. Celkom úsmevne tému uviedla mladá dáma z publika, ktorej priateľ sa vraj tak zľakol, že bude musieť ísť na vojnu na Ukrajinu, že sa mu ani žiť nechce. Správa zaučinkovala, mladých dobre pobavila. A ako zázárkom, bola to tá otázka z diskusie, ktorá sa stala ukážkovou na útok proti „vzorovo vedenej kampani“ v už spomínaných web novinách panobčan. Ibaže na povrch sa dostalo aj čaro nechceného, keď Smatana priznal, že „slušné noviny by nemali viesť kampane, realizovať politické scenáre“. Ale že „kvôli boju proti mečiarizmu sa novinári zapojili do kampane. Je to jedno z negatív slovenskej žurnalistiky, ale potom to upadlo a už to nie je také zlé,“ povedal.

Slovenská spoločnosť je dve desaťročia konfrontovaná s pojmom mečiarizmus. Ak niekto o niekom povie, že bol mečiarovec, predznamenáva niečo zlé, dotyčného človeka automaticky vylučuje zo slušnej spoločnosti. Tie politické strany, ktoré zdôrazňujú, že bojovali proti mečiarizmu, akoby hovorili, že zviedli boj s nejakou hydrou. Človeka onálepkovaného pojmom mečiarovec automaticky spoločnosť vníma tak, že patrí

na okraj spoločnosti. Termín mečiarizmus je skvelým príkladom technologickej vyrábania nepriateľa v mocenskom zápase. Je stará ako ľudstvo samé.

■ O MEDIÁLNYM TRHU
Slovensko predstavuje malý mediálny trh, preto nie je ťažké ovládnuť ho. Najmä nie v čase dobre prepracovaných a fungujúcich propagandistických metód. O spôsobe presadzovania nepriateľných tém, dokonca do legislatívy štátov, hovorí metóda Overtonovho okna. Už sme sa o nej na stránkach SNN zmienili. Americký mysliteľ Overton v nej upozorňuje na manipulácie s ľudským vedomím, pri ktorých záujmové skupiny dokážu aj z takých civilizáciou odmietaných činov, akým je napríklad kanibalizmus, urobiť tému ľudských práv a zakotviť ju do zákonov.

Inou metódou manipulácie je vytvorenie nepriateľa. V deväťdesiatych rokoch minulého storočia sa nim stal Mečiar a mečiarizmus. V piatok 13. marca v rozhlasovej relácii Z prvej ruky sa diskutujúci vyjadril v tom zmysle, že štát by mal byť vďačný tretiemu sektoru, ktorý účinne zabojoval proti mečiarizmu. V tzv. boji proti mečiarizmu sa z médií najviac angažovali Rádio Slobodná Európa a denník Sme. Prostredníctvom Syndikátu slovenských novinárov boli do „zmeny“ zaangažovaní novinári naprieč všetkými médiami, vrátane verejnoprávných, najmä však rozhlas. Televíziu víťazi nad mečiarizmom dokonca po voľbách v deväťdesiatom ôsmom roku „demokraticky“ deratizovali od nepohodlných novinárov. Nepohodlných, znamená nelojálnych voči politike USA. Na slovenskom mediálnom trhu sa stretávame aj s takým javom, aký sa sotva dá nájsť v nejakom inom štáte – s pôsobením amerického vlastníctva vo funkcii šéfredaktora vraj slovenského týždenníka. Pád mečiarizmu symbolizuje zmenu vlády v roku 1998 a nástup slušných politických subjektov, ako o sebe sami tvrdia.

■ O ĎAĽŠEJ ZMENE
Na nedávnom sneme KDH oznámil jeho predseda Ján Figel, že mienia zmeniť smerovanie Slovenska. Avízo o novej zmene znelo síce trífalo, ale tak, ako sa zrealizovali voľby v roku 1998, je celkom možné dosiahnuť výsledok aj v roku 2016. Len je nevyhnutné vytvoriť nového nepriateľa Slovenska. A ten sa už začína črtáť.

Začiatok tohto roku poznamenali dve zaujímavé udalosti. Dve panelové diskusie, ktoré mali spoločného menovateľa. Najskôr však treba pripomenúť, že mediálny trh vznikom konsolidačným webovým portálom dostal silnú konkurenciu. Občan už nie je odkázaný na hlavnoprúdové médiá, na internete nájde množstvo alternatívnych zdrojov informácií. A práve tie sa stali predmetom diskreditácie obidvoch diskusných panelov. Jeden organizoval portál postoy.sk, druhý spomínaná americká ambasáda v Bratislave a Sorosova Nadácia otvorenej spoločnosti. Kým témou prvej bolo, prečo na Slovensku chýbajú konzervatívne médiá, témou druhej ako čeliť konšpiračným médiám. Obidve sa náramne dopĺňovali. Cieľom prvej bolo presvedčiť účastníkov diskusie o tom, že „kresťanskú a konzervatívnu líniu prevzali obskúrne a pofidérne weby, v ktorých sa mieša lož a konšpirácia“. Preto pripravujú nový konzervatívny denník, ktorý začne

vychádzať v polovici tohto roku. A čo bolo cieľom diskusie organizovanej americkou ambasádou? No predsa ako sa brániť konšpiračným médiám. Keď to zhrnieme, občan Slovenskej republiky dostal avízo, že nemá veriť webom s kresťanskou a konzervatívnou líniou, lebo sú pofidérne, mieša sa v nich lož s konšpiráciou. Nový nepriateľ Slovenska je na scéne, už ho treba do volieb iba pestovať a dať mu patričnú nálepku.

Bolo referendum o rodine zúfalým pokusom ukázať slovenskej spoločnosti nevyhnutnosť vrátiť sa k tradičným hodnotám alebo politickým ťahom kresťanských demokratov? Alebo oboje? Spomínané aktivity americkej ambasády a poslaný signál Figela po slávnostnom výročnom sneme KDH, že politická mapa Slovenska sa zmení. A že cieľom KDH nie je Smer-SD doplniť, ale ho nahraď, sú jasnou indíciou, že sa na politickej scéne opäť pripravuje volebný prevrat. Spomínané diskusné panely preto možno považovať za štart k novému útoku na verejnú mienku. Už raz použili novinárov na politické kampaň proti nepohodlnému politikovi. Kde je záruka, že si to nezopakujú znova? Smatana to síce zhodnotil ako jedno z negatív slovenskej žurnalistiky, ale že potom to upadlo a už to nie je také zlé. Akože nie? Veď tí istí novinári, ktorí boli tvárou antimečiarovskej kampane, dodnes ovládajú rozhodujúce médiá, aj verejnoprávne, a nikdy sa verejnosti neospravedlnili za podvod. Nikdy nepovedali, že pomáhali istým politickým stranám v boji o moc a nikdy sa za to neospravedlnili. A Smatana povie, len tak na okraj, že to bolo jedno z negatív slovenskej žurnalistiky? Tá mala predsa svoje konsekvencie, ktoré poškodili najmä Slovensko a jeho obyvateľov.

■ O SILE INTERNETU
Od čias Mečiara sa však mnoho zmenilo najmä v oblasti informačných technológií. Veľký boom zaznamenali elektronické médiá šírené prostredníctvom internetu. S tým, pravda, súvisí aj neobmedzená možnosť získavania informácií. Zatiaľ. Výrazným úspechom internetovej komunikácie bol volebný výsledok strany SaS. V internete sa ukázal silný fenomén pre volebnú kampaň. A zdá sa, že práve webové portály a ďalšie alternatívne médiá sa stanú cieľom kampane niektorých novinárov. A azda aj tých istých, ktorí viedli kampaň proti Mečiarovi. Novinári z portálu postoy.sk už zaradili weby s konzervatívnou a kresťanskou líniou medzi obskúrne a pofidérne. Inými slovami za extrémistické. A nič nie je pre súčasnosť charakteristickejšie ako boj proti extrémizmu. Už sme svedkami toho, že ľudia, ktorí odmietajú gender ideológiu, sú označovaní za homofóbnych, a teda ľudská prirodzenosť sa stáva pre dnešnú zvrátenú svetovú politiku – aj u nás plne rešpektovanú – extrémnou, a teda aj nepriateľnou. Orwell sa iste v hrobe obracia.

Smatana síce povedal, že slušné noviny by nemali viesť kampaň, ale v deväťdesiatych rokoch minulého storočia sa do kampane proti mečiarizmu zapojili azda všetky médiá, ktoré o sebe vyhlasovali, že sú slušné. Dodnes sa tento slovník v tých istých novinárskych a politických kruhoch používa, takže iste ani tentoraz nebudú mať problém pokračovať v praxi, ktorú aktivista Smatana nazval realizovaním politického scenára, ktorý zabezpečí požadovaný výsledok. Pravda taký, aký si želajú autori scenára.

POLEMIKA

Do rozhárajúcej sa kauzy zrejme oneskorenej diskusie o garážach na Bratislavskom hrade priliievajú olej a zároveň pridávajú hasiace prostriedky viacerí „odborníci“ i odborníci. Jedni celkom oprávne poukazujú na neuveriteľné barbarstvo, ktoré by sa nemohlo udiat na sever, juh a západ od nás – veď skúste si predstaviť budovanie garáží pod pražskými Hradčanami! A druhí: Prídu časy, keď bude viacero áut a budúce generácie budú potrebovať garážovať svoje autá! Mimochodom, toto tvrdenie z úst odborníkov až zamrazí. O všetkom svedčia napríklad titulky: „Kelti v garážach“, „Budúce generácie nám poďakujú za garáže na Hrade“ a „Ochrana pamiatok, alebo bič na vládu?“ Naším cieľom by mala byť taká ochrana archeologického dedičstva z dávnych čias, ktorá by prospela nášmu predstaveniu sa svetu ako národa s hlbokými historickými koreňmi a zároveň pomohla aj národnému sebavedomiu. Pomôžu tomu garáže na Bratislavskom hrade?!

Aktuálna kauza garáží na Bratislavskom hrade

Nezabetónujeme svedkov dávnej minulosti

Irena BERKOVIČOVÁ – Foto: archív SNN

V tejto chvíli sa treba pozrieť na fakty: v rámci rekonštrukcie Bratislavského hradu od roku 2008 sa v priebehu výkopových prác (v roku 2009) našli jedinečné pamiatky z čias rímskeho a keltského osídlenia. Tieto nálezy – stavby z rímskych čias, šestnásť zlatých biatekov a pod. – primáli rakúskych archeológov, aby priam vyzvali svojich slovenských kolegov: neváhajte a označte svoj nález za najreprezentatívnejšiu rímsku stavbu v keltskom prostredí z obdobia prvého storočia pred Kristom severne od Álp.

■ KRÁLOVSKÉ DŮKAZY
Či už priamo ich slovenskí kolegovia zaváhali alebo či „váhanie“ kohosi iného prospelo falošným vykladačom najstarších slovenských dejín, fakt je, že „rukoľapné“ dôkazy, ktoré by označovali svet, že naša Bratislava teda už v tej dobe – v prvom storočí pred Kristom (a nie iba v časoch princa Alberta, resp. Márie Terézie) – bola

podobu, ktorej akoby už chýbalo len kontroverzné súsošie Márie Terézie s dvoma uhorskými hajdúchmi, a následne tvrdé odmietanie sochy kráľa Svätopluka, ktorého bronz naozaj len ťažko ladí s predpripravenou ozdobou hradných múrov z doby princa Alberta; odsun Štúra od Dunaja „kamsi“ na lepšie miesto a jeho nahradenie zase len kontroverzným tereziánskym súsoším z čias osláv maďarského milénia (1896).

■ ODPOVEĎ HOLČÍKOVI
Aby bolo jasné: Mária Terézia do Bratislavy samozrejme patrí, ale v modernej podobe, po boku so Slovákmi – s jej poradcom Františkom Kollárom a maršalom Hadíkom – a na primeranom mieste. Rukopis Štefana H. nesie aj zámer vytvoriť na juhovýchodnej terase Hradu – nad onými garážami! – „francúzsky“ park z doby princa Alberta.

Nemalo by byť oveľa správnejšie, ale aj „našskejšie“ spájanie Bratislavského hradu s časmi Keltov a Slovanov (starých

kráľovským sídlom, majú byť? Kdesi vystavené a upravené. Len nie tam, kde sa našli a kde by najlepšie svedčili, že ak tu sídlili starí králi (alebo inak pomenovaní panovníci) v keltských časoch, nemohol sa tu ocitnúť kráľ Svätopluk v 9. storočí? A prečo by nemohol práve tu byť onen záhadný Samov Vogatisburg? A prečo by nemohlo byť práve tu aj ústredné sídlo kráľov v 9. storočí...? Čo je viac: hmotné dôkazy alebo pozabudnuté meno? Nuž ale – komu z týchto „odborníkov“ na tom záleží?

A tak podľa pôvodného a pretrvávajúceho rozhodnutia sa idú (a už sa aj stavajú) na tomto cennom mieste našej (všetko je predsa „naše“, čo je na našom území) dávnej histórie – garáže! Otázka je neodbytná: komu záleží na zabetónovaní miesta s už odhalenými a možno ešte skrývajúcimi sa archeologickými pokladmi? Už sme sa na Bratislavskom hrade naozaj „prekopali“ až k tým najstarším vrstvám? Naozaj prídu časy, že budeme my, vlastne naši potomkovia nútení garážovať práve v Bratislave na Hrade a budú nám za to ďakovať?

■ NEMIESTNE ATRAPY
Zdá sa, že správna odpoveď na túto otázku nesie v sebe aj ideologickú záťaž, a to „pestofarebnú“. Veď práve o „vdáke budúcnosti za garáže“ hovorí muž, Štefan H., znalec bratislavskej histórie z tereziánskych čias a milovník všetkého rakúsko-uhorského. Jeho rukopis nesú viaceré nie celkom zabudnuté kauzy okolo „skrášľovania“ Bratislavy: úprava hradného nádvorja do

Slovákov)? Celkom logicky áno, rekonštruovaný Hrad a jeho okolie, súčasná úprava hradného komplexu by mala byť taká, aby z nej domáci a zahraničný návštevník cítil dávnovosť tohto miesta. Veď len nemudrý človek sa nechváli svojimi dávnyimi koreňmi, ale cudzím, oveľa mladším šatom!

K tomu smerovali návrhy architektky prof. Milučké, ktorý písal kde-kade a obrátil sa aj na predsedu Matice slovenskej a ten tlmočil a podporil jeho predstavy v liste predchádzajúcemu predsedovi Národnej rady, ktorá spravuje bratislavský hradný areál. Odpoveď bola slušne zamietajúca: práce sa už rozbehli. O čo išlo profesorovi Milučkému? O nič menšie, ale ani väčšie ako o postavenie pylónu (obelisku) na mieste plánovaného „francúzskeho“ parku, ktorý by pripomínal práve keltské a slovenské obdobie Hradu, Bratislavy a Slovenska. Zdá sa, že v našom slovenskom štáte nemajú nadeľ väčšinu pri rozhodovaní tí, ktorí berú ako nezvratný fakt, že Bratislava je slovenským hlavným mestom, ktoré celkom prirodzene hľadá svoje najstaršie korene a nejde ich schovávať, ak potvrdzujú dlhodobú prítomnosť kultúry a civilizácie na tomto mieste, ktorá navyše je o niekoľko storočí, ba o celé tisícročie staršia ako rakúsko-maďarská.

Skutoční odborníci, a to bez ohľadu na stranické tričky, by mali dať hlavy dokopy a pri čo najmenších zbytočných nákladoch urobiť všetko pre zachovanie najstarších jedinečných stôp našej histórie na úkor garáží, ktorých len hneď v okolí hradu je niekoľko.

Medzititulky redakcia

Bitka pri Kysaku a prvé obete bojovníkov proti bolševizácii Slovenska v roku 1919

Kunove maďarské gardy – exportéri červenej revolúcie

Text a foto Vojtech KÁRPÁTY

Začiatkom júna 1919 vpadli na Slovensko maďarské bolševické vojská i polovojenské hordy Červených gárd. Cieľom ich ťaženia malo byť opätovné pripojenie Slovenska k Maďarsku, aj keď tentoraz pod zámienkou šírenia svetovej bolševickej revolúcie. Mladá Československá republika sa však aktívne bránila a pokus maďarských bolševikov o „export červenej revolúcie“ s názvom Slovenská republika rád trval iba necelý mesiac.

Béla Kun (vl. menom Béla Kohn) agituje za bolševickú Maďarskú republiku rád.

Hlavným personálnym základom a kádrovým rezervoárom česko-slovenskej armády sa začiatkom roku 1919 stali legionári z Talianska a Francúzska, ktorí sa postupne vracali do oslobodenej vlasti. Okrem legionárov to boli príslušníci Československej obce sokolskej, Orla i Robotníckych telovýchovných jednot, ktorí ako dobrovoľníci vstupovali do tzv. Plukov stráže slobody vo formujúcej sa česko-slovenskej armáde. Prvé veľké boje s maďarskými bolševikmi sa uskutočnili pri Šalgotárjáne a Miškolci, na Slovensku v okolí Banskej Štiavnice, Nových Zámkov, ale aj v okolí Košíc. V tomto, dnes už takmer zabudnutom vojnovom konflikte padlo počas niekoľkých týždňov 864 česko-slovenských vojakov, ďalších 1960 vojakov bolo vyhlásených za nezvestných. S najväčšou pravdepodobnosťou ich umučili bolševickí emisári a zahrabali na neznámych miestach. Zranenia utrpelo okolo tritisíc česko-slovenských vojakov. Nemalé boli aj materiálne straty, najmä zničené železnice, mosty a zariadenia tovární. Pri uvádzaní týchto údajov si treba uvedomiť, že novoutvorená česko-slovenská armáda ešte nemala nijaké

väčšie zásoby vojenského materiálu a bola pomerne slabo vyzbrojená. Naopak, proti nej stáli dobre vyzbrojené maďarské oddiely, ktoré boli aj v zjavnej početnej prevaha. Bola to predovšetkým odvaha našich obrancov hraníc a bojové frontové skúsenosti česko-slovenských legionárov z Francúzska a Talianska, ktoré umožnili postupne vytlačiť maďarských bolševických votrelcov za hranice určené Parížskou mierovou konferenciou a potvrdené Trianonskou zmluvou.

■ FORMOVANIE OBRANY

Keď 6. júna 1919 opustili česko-slovenské vojenské jednotky Košice a presunuli sa na severozápad a západ od mesta, postupovala maďarská bolševická armáda smerom na Prešov a nasledujúceho dňa obsadila dôležitý železničný uzol v Kysaku. Jej 46. (segedínsky) a 101. peší pluk zaujali pozície pozdĺž celej železničnej trate od Košíc cez Trebejov, Kysak a Obišovce smerom na Prešov. Železničné nádražie v Malej Lodine a v Košických Hámroch (dnes už neexistuje) obsadili česko-slovenské jednotky 30. pešieho pluku pod velením podplukovníka Františka

Berana. Proti drobným nevýznamným útokom sa im dарило držať pozície. Aktivity nepriateľa sa však stupňovali s ich početným nárastom a prichádzajúcimi posilami. Deviateho júna 1919 česko-slovenskí pešiaci odrazili útok bolševikov na kótu 703, ležiacu východne od Košickej Belej (pôvodne Vinterov, dnes Vreteník), a na železný vrch (južne od Košickej Belej). Po týchto skúsenostiach vydal veliteľ 30. čs. pešieho pluku rozkaz na útok na Košice. Nepriateľ mal početnú prevahu a lepšiu výzbroj, vrátane podpory ťažkých zbraní a delostrelectva. Spontánnym cieľom „tridsiatnikov“ bolo zahnať Maďarov za Dunaj.

■ PLÁN PROTIÚTOKU

Vypracovaný plán, ohlásený na veliteľstvo brigády, spočíval v postupe I. a III. práporu 30. čs. pešieho pluku na Košice, kde mal zaujať pozície na línii Vyšný Klátov – Kavečany. Druhý prápor sa mal presunúť cez Košické Hámre a kótu Pokrivy k obci Kysak, ktorú mal obsadiť spolu s príľahlým železničným uzlom v Obišovciach. Náročný terén donútil II. prápor vyraziť do akcie už 10. júna 1919 v skorých ranných hodinách. Medzitým však prišiel rozkaz veliteľstva X. brigády, ktorý oznamoval začatie politických rokovaní s maďarskou stranou a nariaďoval zdržiavať sa útokov, udržať obsadené pozície a pozorovať aktivity nepriateľa. Ofenzívne akcie sa povolovali iba v prípade nepriateľských aktivít a ohrozenia pozícií. Maďari svoje bojové aktivity, aj keď menšie a parciálne, celkom nezastavili a tak bol pplk. František Beran nútený pripravovaný útok zastaviť. Ťažký terén spôsobil, že II. prápor sa už nedal skontaktovať, pretože vyrazil do bojovej akcie proti maďarským bolševikom. Aj keď vyslali k nemu spojku, tá už prápor nezastihla a tak zostal v útoku bez akejkoľvek podpory, osamotený. Velenie pluku očakávalo katastrofu a rávalo s rozprášením II. práporu.

V ranných hodinách 11. júna bol už II. prápor rozmiestnený v stanovených pozíciách na okraji lesa. Prerúšením spojenia s veliteľstvom pluku nemali jeho dôstojníci a vojaci o situácii a o prevahe nepriateľa ani potuchy. V Kysaku proti nim stáli dva kompletne vyzbrojené maďarské pluky. Presila Maďarov predstavovala zhruba pomer 13:1 – na každého česko-slovenského vojaka trinásť červených honvédov! Druhý prápor však zaútočil na Kysak z neočakávaného smeru. Rýchlym atakom obsadil obec aj železničnú stanicu v Kysaku a Obišovciach a rýchle postúpil až k dvom mostom cez Hornád.

Maďarskí bolševici boli dokonale zaskočení a nezmohli sa na nijaký vážnejší odpor. Ako píše pamätník a priami účastníci bojov: „... utekali bez zmyslu, čiastočne v spodnom prádle, mnohí bez zbrane a stali sa obeťou už skôr pripravených guľometov jednak pri dosahovaní mostu, jednak brehu Hornádu, ktorý chceli preplávať.“

■ V NEROVNOM BOJI

Po tomto rýchlom útoku, ktorým sa II. práporu podarilo dosiahnuť stanovené pozície, sa maďarské bolševické oddiely spamätali a prešli do zúrivejšej protiútoky. Zúrivosť Maďarov sa ešte viac znásobila, keď zistili, že proti nim útočil jediný prápor. „Tridsiatnikov“ z II. práporu obklúčili z troch strán. Smerom od Veľkej Lodiny útočila na ich ľavé krídlo maďarská pechota. Ľavému krídlu sa podarilo útok čiastočne zastaviť, rozhodným protiútokom získali nepriateľský guľomet a ním okamžite opätovali paľbu po ostatných maďarských guľometoch, ktoré ohrozovali čs. pozície zo svojho postavenia pri trati smerom do Prešova. Stred práporu udržoval svoje pozície proti bolševickému útoku smerom z Obišoviec. Najhoršia situácia bola na pravom krídle. Smerom z Trebejova tu postupovali po oboch brehoch Hornádu na čs. vojakov početné maďarské jednotky v troch rojniciah.

Tridsiatnikom začali dochádzať náboje a v silnom útoku boli nútení opustiť guľomety, ktoré predtým znefunkčnili, aby sa nedostali použiteľné do rúk bolševikov.

■ ATAK OD CHRBTÁ

V tle čs. jednotiek sa za pomoci časti promaďarského obyvateľstva podarilo oslobodiť skupine maďarských vojakov, ktorí napadli brániacich sa „tridsiatnikov“ od chrbta. Krvavý boj zintenzívnal. Nepriateľský tlak na pravé krídlo silnel a situácia bola neudržateľná. Celý prápor sa dal pred nepriateľskou presilou na ústup, pričom na bojovom poli zanechal ukoristený vojnový materiál aj 240 zajatých bolševikov, ktorí po zvítaní sa so svojimi „súdruhmi“ sa hneď znovu chytili zbraní a pridali sa k prenasledujúcim maďarským vojakom.

Straty Maďarov sa v bitke pri Kysaku odhadovali na 250 mužov. Česko-slovenská armáda stratila troch dôstojníkov, desať vojakov, 27 príslušníkov čs. vojska zostalo nezvestných. Niektorých z nich zajali Maďari a podľa pamätníkov z Kysaku a okolia ich verejne umučili. Ako posledný v boji o Kysak padol veliteľ jednej z rôt, poručík Rostislav Štěpánek, ktorý ťažko ranený velil ústupu svojej jednotky. Zabarikádoval sa v dome obecného notára v Kysaku, kde sa bránil postupujúcim Maďarom i po ústupe celého práporu. Na nepriateľa vystrieľal všetky náboje. Posledný si nechal pre seba. Mal dvadsaťdva rokov.

Útok na Kysak 11. júna 1919 bol súčasťou neuskutočnenej väčšej akcie. Napriek tomu, že sám osebe neprinesol nijaké územné zisky, mal v čs. oddieloch značný ohlas a pôsobil pozitívne na ich bojovú morálku. Druhý prápor 30. pešieho pluku dostal 13. júna 1919 pochlvalné uznanie od veliteľa armády a 17. júna 1919 celú jednotku aj s jej veliteľom Jiřím Honom vyznamenali za chrabrosť v boji Československým vojnovým krížom 1918.

V nerovnom boji s maďarskými bolševickými agresormi padlo pri Kysaku hrdinskou smrťou trinásť príslušníkov česko-slovenskej brannej moci: poručík Rostislav Štěpánek, poručík Alois Rejzek, práporčík Karol Plichta, desiatnik František Konečný, desiatnik Jozef Hanuš, slobodník Jozef Prokop a vojaci František Fibinger, Josef Růžicka, František Hynek, František Ehrenberger, Tobiáš Krása, Čeněk Uher a Josef Voříšek.

Štúrovské stopy v slovenskom svete

Stanislav BAJANÍK

Cyrilo-metodské, štefánikovské, štúrovské odkazy, pamiatky, pamätné tabule i monumenty patria medzi Slovákmi žijúcimi v slovenskom svete medzi najzastúpenejšie. Slovenské zahraničie dosiaľ venuje pozornosť našim skvelým osobnostiam a predstaviteľom a uvedené atribúty pôsobia na posilňovanie národnej a duchovnej identity Slovákov mimo územia našej vlasti.

Na osobitne významné postavenie Ľudovíta Štúra v slovenských dejinách a slovenskom povedomí upozorňujú v slovenskom zahraničí busty, pamätné tabule, spolky, pomenovania národných inštitúcií, škôl, knižníc i ulíc. Rok Ľudovíta Štúra a jeho dvojsté výročie narodenia vníma slovenský svet ako ďalší stimulačný moment na ďalšie národné a výchovno-vzdelávacie aktivity.

■ ŠTÚROVSKÁ PRAHA

Slováci v Prahe i v Čechách neostávajú voči štúrovej pamiatke ľahostajní ani v tomto roku a popri publikačných, vedeckých aktivitách venujú štúrovskému fenoménu aj propagačnú a prezentačnú pozornosť. V Slovenskom dome sa pripravuje vedecký seminár na tému Ľ. Štúr – M. R. Štefánik – A. Dubček, všetci životne spojení s Prahou v zápase za demokraciu a národnú suverenitu Slovákov v Európe pri príležitosti Roka Ľ. Štúra.

■ VOJVODINSKÝ KYŠÁČ

Vyššie dvestoročná slovenská obec Kyšáč sa výraznejšie národne etablovala najmä po druhej svetovej vojne.

Vystavala si, resp. obnovila Slovenský dom, desaťročia udržiava športový klub Tatra Kyšáč a spolu s ďalším strediskom vojvodinských Slovákov Báčskym Petrovcem (a nielen s ním) si tamjší futbalisti udržali dresy so slovenským trojvrším a dvojkrížom aj počas horthyovskej okupácie Bákky v časoch druhej svetovej vojny. Novú slovenskú školu pomenovali v roku 1961 po Ľ. Štúrovi a pred priečelím osadili v roku 1967 jeho portrétnu bustu – jedinu v Srbsku, takže každá oficiálna návšteva z vlasti smeruje práve k nej.

■ UNIKÁTNY OBRAZ

Slováci v bývalej Juhoslávii sa už trikrát ocitli vo vojrovej kataklizme – počas prvej a druhej svetovej vojny aj pred štvrtstoročím počas agresie NATO. Je to jediná enkláva, kde po roku 1990 mladí Slováci zo Srbska i z Chorvátska narukovali do armád, ktoré bojovali proti sebe. Z toho bratovražedného zabíjania zostali tu hroby, veľa nešťastia aj zákerne choroby ako následok amerického bombardovania municiou obohatenou uránom.

Na hraniciach Srbska a Chorvát-

ska obopína Dunaj na jednom brehu slovenskú obec Báčska Palanka a na druhom tiež zväčša slovenský llok. Dunaj je životodarný zdroj v mnohých ohľadoch, ale naši krajanovia vitálne čerpajú aj zo štúrovej tradície. Už v roku 1939 si pri Slovenskom dome v lloku založili Slovenský kultúrny a osvetový spolok Ľudovít Štúr. Unikátom domu, kde pôsobia slovenskí ochotnícki divadelníci, folklórne zoskupenia, kultúrne spolky, je dosiaľ zachovaná olejomalba

ROK ĽUDOVÍTA ŠTÚRA

– portrét Ľudovíta Štúra s prestrelenou hrudou. Je to pozostatok po streľbe do miestnosti cez okno domu, keď tu bola zhromaždená slovenská mládež a neďaleko sa rozpúťali boje, pričom guľky a šrapnely lietali aj ponad obydliu tamjších Slovákov...

■ UŽHORODSKÉ SPOJIVÁ

Dnes sú naši krajanovia v Zakarpatskej Ukrajine v takmer rovnako zložitej situácii ako pred časom Slováci v bývalej Juhoslávii. Po založení tamjšej Matice slovenskej v Zakarpatskej

Ukrajine (1992) sa popri slovenskom školstve, Katedre slovenskej filológie a tamjšej univerzite etablovala aj Spoločnosť Slovákov Ľudovíta Štúra v Zakarpatsku – partner Spolku M. R. Štefánika v Lvove, ktorý sa angažoval publikačne, kultúrne a po zmenách pôsobí spolok ako súčasť slovenského sveta a členstva vo Svetovom združení Slovákov vo svete.

■ VIEDENSKÁ BLÍZKOSŤ

Založenie I. Slovenskej národnej rady vo Viedni v roku 1848 povzbudilo Maticu slovenskú, Rakúsko-slovenský kultúrny spolok vo Viedni osadiť v roku 1997 na priečelí bývalého hotela – budovy stretnutia štúrovcov, pamätnú tabuľu iniciátorom: Ľ. Štúrovi, J. M. Hurbanovi a M. M. Hodžovi. Odhalenie tabule, ako i výročné oslavy pod hlavičkou prezidenta Slovenskej republiky a predsedu NR SR navštívili aj najvyšší predstavitelia Rakúskeho parlamentu a tamjšieho diplomatického života. Rok Ľ. Štúra ponúka dobrú príležitosť pripomenúť si časy, keď sa rodili zápasy o našu suverenitu, nezávislosť a štátnosť. Austrália neprijala po druhej sve-

tovej vojne len slovenskú tzv. politickú emigráciu, ale i emigrantskú vlnu vojvodinských Slovákov od šesťdesiatych rokov minulého storočia usadených vo viacerých austrálskych mestách. Táto väčšinou evanjelická societa si založila v roku 1966 Slovenský spolok Ľudovíta Štúra, dom, halu, samozrejme chrám, ktoré doteraz slúžia pre slovenský život tamjších vojvodinských Slovákov, ich zvyky, umenie, gastro, duchovný život a udržiavanie čulých, rodinných a priateľských stykov so Slovákmi v Srbsku a vo svete.

■ SLOVENSKÉ OSNOVY

Slovenské školy najmä v Maďarsku, vo Vojvodine, v Chorvátsku, Rakúsku, Rumunsku, Ukrajine, Poľsku, stredné školy v Báčskom Petrovci, Kovačici, Nadlaku, Budapešti, katedry slovenčiny v Novom Sade, Segedíne, Užhorode, Ottawe, Budapešti udržiavajú dosiaľ fenomén Ľ. Štúra a štúrovské obdobia vo svojich osnovách, ba aj v maturitných otázkach, diplomových a doktorandských prácach. Najmä v Srbsku a Chorvátsku sa osobitne venujú aj tematike slovensko-srbských, slovensko-chorvátskych vzťahov v období romantizmu a študentskú vedeckú spoluprácu v slovensko-slovenských vzťahoch od kollárovskej, cez štúrovskú dobu podnes. Svedčia o tom vedecké publikácie, semináre, zborníky, dokumentačný materiál, ako i rešpekt Ľ. Štúra v činnosti slovanských Matic vo viacerých európskych štátoch.

Sochár Ján KULICH uzavrel svoje presvedčivé i protirečivé dielo

Majster, čo viac ráz stál na rázcestí

Maroš M. BANČEJ – Foto: Ľubo BALKO

Máloktoľ z našich výtvarných umelcov mal taký dar prirodzeného talentu a zároveň máloktoľ dokázal tak prirodzene spĺvať s momentálnymi mocnými v bývalej Československej socialistickej republike. Autor heroického a zároveň dojímavého súsošia Žalujem pred pamätníkom padlým na Dukle a zároveň tvorca po novembri 1989 odstránenej sochy Milicionár na bratislavskom Račianskom myte. Do povedomia širokej verejnosti sa však dostal najmä ako autor jazdeckej sochy kráľa Svätopluka, umiestnenej na Bratislavskom hrade, ktorá svojho času rozbúrila vášne nielen v hlavnom meste Slovenska.

Už od starého Egypta si mocní tohto sveta uvedomovali, akým silným propagačným prostriedkom je socha. Antika, stredovek, ale najmä renesancia túto pravdu len potvrdili. Sochy bohov, mýtických hrdinov, vládcov či vojvodcov sa svojimi kamennými či bronzovými tvármi pozerali na bežných ľudí, pred ich podstavcami sa konali slávnosti, obety, zhromaždenia i revolúcie a nezriedka padli z piedestálov, keď sa zmenila mocenská štruktúra. Od antiky boli tvorcovia tých umelecky najvýznamnejších známi a niesli so sebou rovnako vavrínový veniec ako biľag umeleckej prostitúty.

■ CESTA K TVORBE

Ján Kulich sa narodil 31. decembra 1930 vo Zvolenskej Slatine a talent sa v dedinskom chlapcovi prebudil veľmi skoro. Už v trinástich rokoch vyrezával z dreva krásne figúrky, ktoré sa zapáčili jeho profesorovi na gymnáziu a ten ho podnietil k umeleckému vzdelávaniu. Ako šestnásťročný študoval na Akadémii výtvarných umení v Prahe v medailérskej špeciálke u profesora Otakara Španiela, kde absolvoval aj umeleckú aspirantúru, ukončiac ju v roku 1954. Vzápätí prišiel do Bratislavy, kde pôsobil tridsaťpäť rokov ako pedagóg, konkrétne od roku 1972 ako profesor.

V rokoch 1971 – 1973 bol prorektorom, potom v rokoch 1973 – 1989 rektorom Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave. Tolkto strohé životopisné údaje. O jeho pražskom pedagógovi Otakarovi Španielovi, ktorý zomrel v roku 1955 s titulom Zaslúžilý umelec, dnešná česká umenovedná literatúra uvádza, že v neskoršom období tvorby skostnatel v akademickej polohe. V prípade Jána Kulicha boli poniektorí naši kritici o poznanie ostrejší. Hovorili o nepodarku prestarnutého nomenklatúrneho sochára, o jazdeckej soche prznicej nádvorie Bratislavského hradu. Pravda je však, ako to už býva zvykom, pokojne kráčajúca reťaz rokov a dejinných súvislostí povedľa našich ľudských utilitárnych škriepok.

■ UKOTVENÝ V TRADÍCII

Ján Kulich obsiahol vo svojej tvorbe početnú galériu postáv s použitím širokej škály sochárskeho materiálu – od dreva, terakoty, epoxidu, bronzu a kameňa cez zváraný plech až po dural, antikoro a hydronálieum. Celoživotnou trvalou témou boli pre Jána Kulicha tradície ľudovej kultúry a histórie, jej významné osobnosti, ale aj osobnosti spoločenského a kultúrneho života svetového významu. Tu niekde majú korene diela ako socha Juraja Jánošíka vo

Vrátnej doline, pamätník Ľudovíta Štúra vo Zvolene, ale aj celej plejády menších plastik ukotvených v našej národnej tradícii. Nemalý kus umeleckej práce urobil ako medailér a portrétista. Z jeho rúk vyšli portréty Ľudovíta Fullu, Alexandra Moyzesa, Rudolfa Pribiša, ale aj mnohé komorné práce s národno-historickou tematikou, napríklad Solúnski bratia, 1963, a Matica slovenská, 1964. Ján Kulich patril aj medzi popredných česko-slovenských medailérov. Na medailách zobrazil množstvo významných dejateľov z histórie – štúrovcov, ale aj iných, napríklad Teréziu Vansovú, Štefana Krčmeryho, Ladislava Jégého či Jána Čajaka.

Ale máme tu i druhú stranu umelcovej tvorby. Ako dlhoročný člen strany (od roku 1952) sa prepožičal aj propagande, a tak vytvoril už spomínanú sochu Milicionára na bratislavskom Račianskom myte, sochu V. I. Lenina v Žiline a niekoľko ďalších, vtedajšou ideológiou vyžadovaných diel. Dobrú stopu v histórii nezanechal ani ako rektor VŠVU, kde sa nechal vmanipulovať do pozície normalizátora a bol súčinný, keď zo školy povyhádzovali vtedajší komunistickí mocipáni osobnosti, akými boli Ľudovít Fulla, Vincent Hložník, Ján Mudroch a ďalší.

Po novembri 1989 zažil J. Kulich prudký pád z umeleckého výslnia. Utia-

hol sa a venoval sa najmä tvorbe diel s cirkevnými motívmi, keďže po novembri vznikali nové kostoly jeden za druhým a lepšieho umelca na sochársku výzdobu by len ťažko hľadali. Známká prevracania kabátov? Konjunkturalizmus? Áno aj! Je ťažko aj pre odborníka posúdiť, kde sa u umelca začína prerod, prípadne obyčajná snaha tvoriť a prežiť.

■ KAUKA SVÄTOPLUK

Keď bola v roku 2010 odhalená Kulichova jazdecká socha kráľa Svätopluka, takzvané liberálne médiá spustili proti nej dosiaľ nebyvalú kampaň. Časť kritikov, najmä z laickej sféry, operovala slovami nomenklatúrneho sochára, komunistického umeleca, prospechár. V podstate však nešlo ani tak o Jána Kulicha, ktorý bol dokázateľne istý čas aj členom oddelenia kultúry ÚV KSS a normalizátorom na poste rektora VŠVU. Išlo o samotnú sochu kráľa Svätopluka. Povážte, jazdecká socha panovníka, ktorého pápež Ján VIII. v roku 880 v bule Industriae tuae nazýva kráľom a kladie ho tak na roveň ostatných kresťanských, najmä teda franských panovníkov Európy.

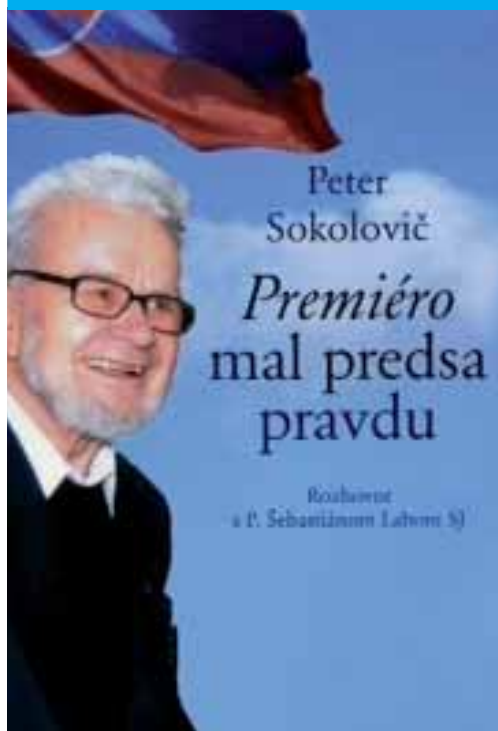
To pre istú časť slovenských politikov a mimovládnych aktivistov znamenalo, že je narušený obraz v podstate neexistujúcich, prípadne iba marginálne sa prejavujúcich Slováčikov kdesi pod Karpátmi, bez histórie, kráľov a bez dejín. Kulich so svojou minulosťou bol mimoriadne výživným sústom pre týchto ľudí, ktorí by v prípade, že by na nádvorí hradu mala byť umiestnená treťotriedna kópia sochy Márie Terézie, spustili unisono ovácie.

Ján Kulich zomrel 15. marca 2015 vo veku osemdesiatštyri rokov. V roku 1963 uverejnil básnik Vojtech Mihálik v Slovenských pohľadoch básnický cyklus, v ktorom predstavil ironické epitafy na hroby svojich, ešte vtedy v plnej sile píšucich generačných druhov. Posledný venoval sebe a platí aj pre Jána Kulicha. V slamenom hrobe tuná Mihálik zrieš / v kvete síl zuby zredli mu a verše tiež / Zahynul, skôr než zomrel / prosto vyšiel z módy / keď na priateľov zložil tieto vrúcné ôdy / Zavčas začal spievať, drať sa k Parnasu / Len keby bol aj vedel prestať zavčas / Za anjelov aj proti nim on lýru tasil / Rozváž to, Bože, prv, než bys ho spasil...

Rozlúčka vytrvalého hľadača pravdy

Peter Sokolovič: Premiéro mal predsa pravdu, Vydavateľstvo Post Scriptum, Bratislava 2014

KNIHA TÝŽDŇA

Páter Šebastián Labo SJ je i bude vďačným námetom na literárne spracovanie. Nielen pre jeho originálne a nebojácné postoje k horúcim témam, ale aj pre jeho život bohatý na zmeny. Narodil sa v roku 1931 vo Valaskej Belej, vyštudoval archívnicstvo a historické vedy na Slovenskej univerzite v Bratislave. V rokoch 1956 – 1963 pracoval v Štátnom slovenskom ústrednom archíve v Bratislave. Túžba stať sa kňazom ho napokon doviedla k emigrácii. Za kňaza bol vysvätený 1. marca 1969 v Ríme v kaplnke Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda. Do vlasti sa vrátil po novembri 1989 a stal sa autorom s jasným postojom k dejinám slovenského národa cez všetky režimy.

Zoznam jeho knižných publikácií je rozsiahly. Venoval sa v nich najmä zahraničným cestám pápeža Jána Pavla II. Na sklonku života napísal knižku Róbert Bezák – Pravda o odvolanom arcibiskupovi. Knižka Petra Sokoloviča, bývalého šéfredaktora časopisu Pamäť národa, vydávaného Ústavom pamäti národa, je vlastne rozhovorom so Šebastiánom Labom a posledným knižným vydaním jeho názorov, spomienok, vyznaní.

Šebastián Labo sa nebál osloviť ani vysokých cirkevných hodnostárov, keď ich konanie nepovažoval za adekvátne ich postaveniu. Súčasťou knihy je aj otvorený list arcibiskupovi Agostinovi Casarolimu, ktorému vyčítal laxný postoj k predstaviteľom komunistického režimu. Nemal porozumenie ani k mlčanlivému postoju Svätej stolice k mnohým vážnym problémom. Poukázal napríklad na skutočnosť, že v roku 1977 sa „nový americký prezident zasadzoval za ľudské práva vo svete ako arbitier, aj keď toto bola i je ustavičná a prvoradá úloha svetovej Cirkvi už od jej existencie“. Knižka vyšla pár mesiacov po päťročnej smrti.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

Aj keď už pojem básnik trocha stratil zo svojho niekdajšieho honoru, predsa len slovenská poézia žije a každý rok vychádza niekoľko kvalitných básnických zbierok. Jednoducho stále medzi nami žijú citliví a premýšľaví ľudia, hľadači zázračnosti, ktorí chcú vniesť svetlo do často zamračenej súčasnosti. Jedným z takýchto tvorcov je aj básnik Ján TAZBERÍK.

Básnik ako objaviteľ zázračnosti

Narodil sa v roku 1950 v Rimavskej Sobote. V rokoch 1965 až 1968 navštevoval Strednú všeobecnovzdelávaciu školu v Rimavskej Sobote a v rokoch 1971 až 1976 študoval filozofiu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Neskôr pracoval v rôznych vedeckých, pedagogických a manažerských funkciách a pozíciách. Pôsobil vo Vysokom ústave kultúry v Bratislave, v Literárnovednom ústave SAV či na Filozofickej fakulte UK. V rokoch 1998 až 2012 bol generálnym riaditeľom Národného osvetového centra. Od roku 2013 je tajomníkom Spolku slovenských spisovateľov. Debutoval básnickou zbierkou Pramene svetla (1977), ďalej vydal zbierky Rozpätie jasu (1983), Interpunkcia svetla (1990) a Spod hladiny kameňa (2012). Nedávno Jánovi Tazberíkovi vyšla vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov zatiaľ ostatná zbierka Spodný bod svetla. Autor je však aj zapálený organizátor literárneho života na Slovensku. Stál pri zrode básnickej súťaže pre mladých autorov Budmerice Ruda Fabryho a ešte v pozícii generálneho riaditeľa NOC bol spoluorganizátorom niekoľkých Slovenských jari v Martine. Svoj literárny rozhľad a erudíciu uplatňuje aj teraz vo funkcii tajomníka Spolku slovenských spisovateľov pri príprave literárnych podujatí, ktoré majú ambíciu posunúť náš literárny život kvalitatívne dopredu. Ján Tazberík sa v týchto dňoch dožil šesťdesiatich piatich rokov. V mene redakcie, ale aj vďačných čitateľov mu blahoželáme!

(mab), Foto: autor

HUMORESKA

Diskusia, najmä konštruktívna, je základom napredovania spoločnosti. To som si, prosím, prečítal v múdrej knihe ešte čoby parobok. Je pravda, že za bývalého režimu to nevzeralo s možnosťou diskutovať vôbec ružovo. Napríklad ja som sa snažil konštruktívne diskutovať s mamou, prečo som doniesol v žiackej knižke päťtorku z matematiky. Mama namiesto toho, aby si vypočula môj diskusný príspevok, začala zhľadávať v príborníku vhodnú varechu. Alebo neskôr na vysokej škole, kde sme sa ako technici nudili na seminároch medzinárodného robotníckeho hnutia. Chcel som

rozprúdiť diskusiu na tému, prečo žil Marx z Engelsových peňazí, ale prednášajúci ma čudným hlasom zastavil a do konca semestra sa na mňa pozeral mimoriadne podozrievavo. Ba dokonca aj majster básnik Štefan Moravčík často zahriakol mladých adeptov múz

servery rôznych občas aj mienkotvorných periodík zaviedli zvláštny spôsob riadenia diskusií pod článkami. Niektorí ich nazvali moderované, iní si ani tu námahu nedali. Celý princíp je založený na tom, že ten „nesprávny“ názor je jednoducho cenzorom odstrá-

venskej krčme rozdrapenca zvyšajne rýchlo vyprevadia za dvere, tak rušenie podobných príspevkov do diskusie by som napokon aj toleroval. Priateľ si však dal tu námahu, založil si dve mailové identity a poslal do diskusie dva príspevky. V prvom napísal:

Len pekne drž chlebbáreň a nekecaj...

v legendárnej kaviarni U Michala replikou: „Mlč a formuluj!“ Potom prišiel nežný november a my diskutéri sme pookriali. Už sa dalo diskutovať slobodne o bársčom. A to ešte prišiel internet a ešte len vtedy nastali pravé diskusné hody. V poslednom čase však začalo prituhoovať. Populárne

nený. Ak by išlo len o slaboduché vulgarizmy a urážky, no prosím. Aj keď demokratické by podľa mňa bolo ponechať v plnom znení ukážku textu, v ktorej sa Jano, Mara či Jožo prezentujú ako duševní maloroľníci a prípady pre odborníkov z lekárskej branže. Keďže aj v klasickej slo-

„Ten čierny kocúr Obama nejak veľmi prská...“ V druhom pod iným pseudonymom vymenil čierny za červený a Obamu za Putina. Hádajte, ktorý príspevok mu zmazali. Nič proti čiernym kocurom, ale prečo ich mažu? Dospelo to tak ďaleko, že isté internetové periodiká diskusiu

k niektorým témam ani neotvárajú. Týka sa to našej osadníckej society, štvorpercentnej menšiny a ešte zopár chránených skupín by sa našlo. Došlo to tak ďaleko, že istý bulvárny (!) portál prestal otvárať diskusie o diani na Ukrajine, keďže cenzor nestíhal vyhazovať príspevky nepasujúce do oficiálnej protiruskej línie. Takže internetové diskusie môžu prebiehať iba po súkromnej línii a skončia zrejme ako v tom starom vtipe, keď chlapa pri nedeľnej sieste vyruší zvonenie pred dverami. „Kto tam?“ spýta sa. „Svedkovia Jehovovi,“ znie odpoveď. „A čo chcete?“ – „Pozhovárať sa.“ – „A koľkí ste?“ – „Dvaja.“ – „Tak sa pozhovárajte...“

Marek DANKO

Komický melancholik, alebo opereta o polepšení a poslovenčení Čecha

Libreto o Jarkovi Elenovi v štyroch dejstvách

Miloš FERKO – Foto: archív

Na hudbu Gejzu Dusíka a iných autorov (K. Elbert, Z. Cóna, V. Kostka a iní) vytvoril vyše päťsto textov tanečných piesní. Mnohé, ako povedzme Stupavská krčma, Milión hviezd, Katarína, Katka, Ej, horička zelená, sa stali šlágrami. Sedemsto popevkov preložil a upravil, navyše pre potreby opernej a operetnej scény SND poslovenčil päťdesiat libriet, medziiným Aidu, Carmen, Traviatu, Turandot, Fidélia, Mignon – z ľahšieho žánru Rosemary, Dom u troch dievčatiek, Paganini a iné. Sám napísal libretá k operám L. Holoubka Svitanie a J. Kowalského Lampiónová slávnosť. Tvoril kabarety, skeče, humoristické pásma. Počas pôsobenia na svojich učiteľských zastávkach založil a redigoval viacero regionálnych časopisov – Senec-ký spravodaj, Slovenský juh, premenovaný na Južné Slovensko.

Jarko ELEN poslovenčil aj libreto slávnej Verdiho opery Aida.

Prevažná časť tvorivej činnosti Jarka Elena je spojená s existenciou medzi-vojnovkej CSR. Pohybuje sa medzi pólmí oddychovej, zábavnej lektúry už spomenutých skečov či hitov a pokusmi o vážnejšie vnímanú vysokú literatúru. Elen publikoval v prevažne ľavicovo orientovaných časopisoch verše ovplyvnené poetikou českého symbolizmu. Jedným z jeho básnických vzorov bol ponurý symbolista Otokar Březina. Neskôr sa nadchol a inšpiroval takmer úplným protikladom – bujaro-hýrivými básňami Vítězslava Nezvala. Nadmerne široký rozptyl vkusu svedčí o tom, že Elen mal sklon podliehať vzorom a módam. Ako básnik bol eklektik a epigón. Napokon, nikdy nevydal samostatnú básnickú zbierku. Ako zväčša príležitostný autor venoval sa i tvorbe pre deti.

1. TVORIVÁ JAR

Výraznejšie vstúpil do kultúrneho diania po prvej svetovej vojne. V dramatickej tvorbe uverejňovanej v periodiku Mladé Slovensko (v rokoch 1921 – 1924 „kúsky“ pod názvom Rozchod, Tragédia Zeme, Západ, Jaro, Vstup) sú badateľné vplyvy expresionizmu. Na stránkach časopisu Svojeť, ktorého redaktorom a prispievateľom bol v tom čase medziiným Gejza Vámoš, sa v roku 1922 objavilo niekoľko Elenových žánrovo neurčitých útvarov označovaných ako básne v próze. Dej, podobne ako v drámach, potláča do úzadia atmosféra. Namiesto presných obrysov črtá sa náznak tušeného. Sotvakto by si pamätal. Sotvakto by sa pokúšal uviesť na javisko. Vzhľadom na rozsah môžeme namiesto o knižnej dráme hovoriť o novom podžánri – dráme časopiseckej.

Elen v prvej polovici dvadsiatych rokov na stránkach časopisov Mladé Slovensko a DAV publikoval poviedky. Tragicky ladené texty s výraznými sociálnymi motívmi (Hriech pátra Marcela, Mladé Slovensko 1923, Tajomstvo holičského učňa Janka, Mladé Slovensko, 1924) vyznievajú krčovitvo, sú poznačené presilou sentimentu. Pripomínajú prvé prózy Gejzu Vámoša, Petra Jilemnického, Štefana Letza, ale i rané diela Františka Švantnera či Margity Figuli so sociálnou tematikou. Krč ako gesto postáv a textu je úšľabkom legendárneho obrazu E. Muncha, jedného z duchovných otcov expresionizmu.

Čitateľnejšie sú texty, v ktorých sa autor uvoľnil a pod vplyvom českého básnického i prozaického poetizmu (už spomenutý Nezval, ale tiež Vladislav Vančura či Benjamin Kliečka s dobovo populárnym románom Divoška Jajaj) sa nechá opojiť exotickými motívmi. Z prózičiek Hadie tanečnice (DAV 1925) a Vône Itálie vo vlaku (Mladé Slovensko 1925) dýcha vynaliezavosť tvárnenia slov a kombinácie zvukov, farieb, vôní. Exotické bolo pre Elena zároveň snovým,

imaginárnym, fantastickým. Pritom prakticky celý život prežil na území dnešných Čiech a Slovenska, do trópov ani Arktídy sa nedostal.

2. LETO ŽIVOTA

Kto teda v skutočnosti bol ten Elen? Vlastným menom Jaroslav Kaiser sa narodil piateho apríla 1895 v českom mestečku Komárov. Pochádzal z učiteľskej rodiny, maturoval v roku 1913 na reálnom gymnáziu v Prahe. Študoval na Českom vysokom učení technickom strojný inžinierstvo, štúdium neukončil. Vojenčeniu na frontoch prvej svetovej vojny sa vyhól. Pracoval v železniarňach v rodisku, neskôr sa stal učiteľom. V roku 1919 ako stovky iných predstaviteľov inteligencie, ktorá mala problémy uplatniť sa, odišiel na Slovensko, kde postupne pôsobil v Spišskej Novej Vsi, Topoľčanoch, Ľubietovej, Seredi, Martine, Komárne a Senci. Pomerne časté striedanie pôsobísk bolo skutočne podnecované aj obavami z Elenových ľavicových názorov. Po vandrovke horami a dolinami Slovenska v roku 1938 zakotvil na meštianskej škole v Bratislave, od roku 1944 pracoval na školskom inšpektoráte v Zlatých Moravciach, v rokoch 1945 – 1952 pôsobil ako prednosta oddelenia na Povereníctve školstva, v rokoch 1952 – 1955 bol riaditeľom strednej školy...

Osudmi i tvorbou bol v mladom veku podobný i porovnávaný s Petrom Jilemnickým, ktorého osobne poznal. Keďže sa popri literatúre venoval aj kresbe, miestami so sklonom ku karikatúre, aj portrétoval...

Písať začal v češtine počas štúdia na gymnáziu v Prahe. Patrónom poetických začiatkov bol profesor Adolf Heyduk, básnik školy, vozvýšeného pátosu parnasizmu, vrstovník Jana Neruda, prívržene generácie májovcov. Prosto, v očiach Jarka – legenda, žijúci klasik a známy slovakofil, ktorý u mladíka vzbudil záujem o krajinu medzi Dunajom a Tatrami.

Z gymnazistu vyrastie autor rozhodne nie nadpriemerný, vďaka vášni pre umenie a otvorenosti rozmanitým vplyvom však schopný do gýča populárnej kultúry vniesť závan taktu, vkusu, kvality. A, pravdaže, povrchnej ľahkosti kabaretného bonvivánstva. Ktoré sa dlhoročnému učiteľovi v krčmách a krčmičkách slovenských mestečiek napoly snívalo.

3. JESEŇ PLNÁ PIESNÍ

V druhej polovici dvadsiatych rokov začalo byť tvorcomi umelecky náročných útvarov opustených na stránkach časopisov smutno. Načo sú drámy, ktoré nikto nehrá, básne a poviedky, o ktorých nikto nevie a onedlho sa na ne zabudne. I zdvihol autor hlavu, stisol pery, vypál hrud, prelátil lýru. Vydal sa na púť za farbami, piesňou, publikom. Šla cesta hore či dolu? Závisí od toho, kto a odkiaľ sa díva. Do žiary milióna hviezd nad zelenou horičkou.

Tvorcovia poetizmu milujú cirkus. Pre pestrosť a pohyby. Expresionisti preto, že maska klauna dokáže prekryť aj ten najzúfalejší úšľabok. Ak sa umelec dôkladne, starostlivo naličí, potom sa nebude dať rozoznať, čo bolo predtým. A či vôbec.

Od tridsiatych rokov dvadsiateho storočia sa Elenove texty v Dusíkových piesňach spievajú v tisíckach hostincov, kaviarní, krčiem, lokálov, reštaurácií, putík, knájp, salónov a čárd celého Slovenska.

4. ZIMA SLOV

Od čias príchodu na Slovensko Elen písal po slovensky. V tomto jazyku aj vyučoval a prevažne i rozprával. Tesne po roku 1918 podobne ako stovky pedagógov z Čiech, ochotných a schopných rešpektovať jazykovo-kultúrne odlišnosť Slovenska v situácii nedostatku domácej inteligencie, zohral vo výchove nových vzdelancov pozitívnu úlohu. Na druhej strane však fungovalo i reálne aj na vysvedčeniach a vo výkazoch prítomné strašidlo jazyka československého. Stelesnené vehementnými širitelmi ideí čechoslovakizmu. Situácia sa začala vyostrovať asi päťnásť rokov po vzniku CSR, keď už aj nový slovenský dorast začal prejavovať záujem o miesta učiteľov, úradníkov, prednostov staníc a četníkov. Ach, aj prečo sa máme rozísť, keď je nám súdené... Zďaleka nie všetky vzťahy pretrvávajú. A ak sa smútok postupne stane gýčom, je mu ľahšie. Prelomová zbierka Adolfa Heyduka, Elenovho učiteľa, v ktorej výrazne prejavil záujem o Slovensko a Slovákov, sa nazýva Cimbál a husle, nie Fujara a odzemok. Hoci Heyduk nezabudol ani na tieto folklórne špecifiká, Čechmi zvonka budeme desaťročia a stáročia vnímať ako virivý, hýrivý, farebný, bujný, pomerne zvládnuteľne a príjemne temperamentný prechod k Balkánu. Kroje, výšivky, drevenice. Fotografie Karola Plicku.

Pribeh však pokračuje. Na medzinárodnom knižnom veľtrhu v Prahe v máji v roku 2012 bola ako hlavný vývozný artikel slovenskej kultúry s priaznivým ohlasom predvedená publikácia Génius loci. Kysucké chalúpkky, drevené kostolíky, malebnosť Ždiaru, Zázrivej, Čičmian a Vlkoľinca ozvučená už spomenutým odzemkom, na juhu plynulo v dolinách prechádzajúcim do hajduchovania a čardášov v rytme cimbalovej muziky. Aj Jarko Elen, ako napokon dokazujú jeho vyššie spomenuté poviedky, mal rád exotiku. Jeho piesne a libretá rozhodne dodnes obohacujú pestrosť palety slovenskej kultúry.

Ako neodškriepiteľná súčasť slovenskej kultúry sa Jarko Elen dostal do prvého zväzku Encyklopédie slovenských spisovateľov (Bratislava, Obzor, 1984) na stranu 124 s fotografiou. Aj do Slovníka slovenských spisovateľov (Praha, Libri 1999, 2000) sa dostal, pochopiteľne zrejme aj vzhľadom na miesto vydania. Na stranu 110 bez fotografie, pretože v menšom formáte a rozsahu publikácie sa fotografie nevyskytujú. V porovnaní so starším spracovaním vďaka autorke hesla, znalkyni slovenskej medzivojnovkej expresionistickej drámy Dagmar Kročárovej Roberts pribudla zmienka o časopisecky publikovaných drámach. Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia (Literárne informačné centrum Bratislava, Slovenská národná knižnica Martin, 2008) prináša o Elenovi informácie na stranách 95 – 96. Jeho autori ako jediní bez rozpakov uvádzajú aj niekoľko názvov autorom otextovaných šlágrov. Napokon, do publikácie sa dostal najmä ich zásluhou. Ale statí, na rozdiel od mnohých iných, chýba fotografia.

Koncom februára sme si pripomenuli 115. výročie narodenia kultúrneho historika, filológa, archívára, bibliotekára Matice slovenskej a správcu Slovenskej národnej knižnice Antona Augustína BANÍKA. V roku 1973 daroval Matici slovenskej pre Slovenskú národnú knižnicu päťdesiat tisíc zväzkov kníh, a tým sa jeho zbierka stala najväčšou a najrozsiahlejšou osobnou knižnicou v správe Slovenskej národnej knižnice. Zaslúžil sa však najmä o vrátenie pôvodných matičných zbierok z Maďarska, ktoré tam boli odvezené po zrušení Matice slovenskej koncom 19. storočia, o uchovanie a organizovanie fondov MS a o vybudovanie Literárneho archívu MS, dnes Literárneho archívu SNK.

Z Maďarska získal späť zbierky

Katarína MAŽÁRIOVÁ – Foto: archív

Narodil sa v roku 1900 vo Valaske, kde vyrastal pod patronátom miestneho farára Rudolfa Boboka, ktorý ho viedol k láske ku kniham a k hudbe. Už ako študent mal Augustín Baník všestranné nadanie a mnoho záujmov. Do Matice nastúpil v roku 1938 a po doktoráte získal v roku 1943 aj docentúru. V rokoch 1945 – 1954 bol správcom SNK. Krátko nato sa začali jeho problémy s ŠTB, čo trvalo až do roku 1971.

UNIKÁTNÁ ZBIERKA

Bolo to ťažké obdobie, počas ktorého sa venoval najmä budovaníu a spracovaniu rukopisných zbierok v Literárnom archíve MS. Publikoval viaceré svoje výskumy o starobylosti slovenského jazyka, jeho pôvodnosti a odlišnosti od ostatných slovanských jazykov. Venoval sa biografickým portrétom najvýznamnejších osobností v našich dejinách – Bernoláka, Fándlyho, Viktorína, Moysesu.

Počas svojho plodného, činnorodého života zhromaždil na naše pomery neobyčajne rozsiahlu a mimoriadne zaujímavú zbierku vzácných kníh, hudobní a rytín, ktorú niektorí odborníci odhadovali na stotisíc položiek. Už v roku 1960 sa rozhodol, že časť svojej zbierky daruje Matici slovenskej.

Od roku 1975 bola uložená v novopostavenej budove MS, dnes sídlo Slovenskej národnej knižnice, na celom desiatom poschodí a postupne ju pracovníci SNK triedili a spracovávali. Keďže pre základný fond SNK nebolo dosť priestoru, Baníkovi knižnicu presťahovali do iných priestorov a spracovanie dočasne pozastavili. Od roku 2000 sa opäť začalo s jej spracovávaním a budovaním jej elektronického katalógu.

„Napriek rôznym problémom je naším cieľom túto knižnicu spracovať celú a dokončiť jej elektronický katalóg do jeho najbližšieho okruhu výročia darcu,“ zdôraznila Katarína Krištofová, generálna riaditeľka SNK.

ŠIROKÉ ZÁUJMY

Knižná zbierka odráža širokú škálu záujmov A. Baníka – o históriu, dejiny literatúry, filológiu, archivistiku, knihovedu, ale aj prírodovednú oblasť. Venoval sa aktívne aj hudbe, bol vášnivým zberateľom notového materiálu, sám napísal vyše dvesto vlastných umelých piesní pre sólový klavír so sprievodnými básnickými textami. V Literárnom archíve SNK nájdeme jeho notové záznamy, magnetofónové pásky, klavirne skladby, ako aj rukopisnú a tlačenú dokumentáciu o kontaktoch s Bélom Bartókom.

Súčasťou zbierky sú rukopisné a tlačené notové záznamy, rôzne hudobné periodiká, diela z hudobnej vedy a teórie, práce o hudobných nástrojoch.

„Doteraz sme elektronicky spracovali 26 910 knižných jednotiek, 8 664 tlačených hudobní, 717 rytín a 235 titulov tlačí 16. storočia,“ uviedla Jana Cabaďajová, riaditeľka odboru historických knižničných dokumentov a historických knižných fondov SNK.

Samostatnú skupinu tvorí zbierka rytín. „Na okrajoch sú ceruzkou zaznamenané drobné poznámky, čo nasvedčuje tomu, že pochádzajú z kláštorov, ktoré pôsobili na našom území do polovice 20. storočia. Takmer všetky sú nábožensky orientované. V polovici 20. storočia sa pravdepodobne v rámci konfiškácií cirkevného majetku dostali do Matice slovenskej, a keďže v tom čase pre obrázky s náboženskou tematikou nebol v štátnej inštitúcii priestor, Baník sa ich zrejme pokúsil zachrániť

Anton Augustín BANÍK

a možno plánoval, že ich raz súkromne spracuje,“ v stručnosti naznačila ich osud J. Cabaďajová. Nájdeme tu diela českých, nemeckých i rakúskych rytcov, ale aj rytiny autorov, ktorí pochádzali z nášho územia alebo u nás istý čas pôsobili – povedzme Ján Blaške, A. A. Ehrenreich, Binder či Sebastián Zeller (Cziller), ktorý bol žiakom Samuela Mikovíniho.

KLADIVO NA ČARODEJNICE

V archíve už vyčlenili najväčšie tlač z 16. storočia. Spracovali 235 titulov v 194 zväzkoch a pripravili na zapísanie do Ústrednej evidencie historických knižničných dokumentov a historických knižničných fondov (HKD a HKF) na Ministerstve kultúry SR. Tým sa zaradia medzi najväčšie historické knižničné dokumenty a historické knižničné fondy na Slovensku. V tejto zbierke nájdeme mnoho zaujímavých titulov – Homéra, Ovidia, Vergíliu, Cicera, Aristotela, Melanchtona, Luthera, Calvina, Erasma D. Rotterdamského. Nájdeme tu aj Bibliu Kráľickú šesťdlnu z roku 1579. Baník mal vo svojej zbierke aj dva exempláre neslávne slávneho Malleorum Quorundam Maleficarum z roku 1582, ktoré poznáme ako Hon (Kladivo) na čarodejnice. Dielo opisuje, ako nájsť a rozpoznať čarodejnice, spôsoby ich mučenia a praktiky inkvizície.

V knižnici sú mimoriadne početne zastúpené diela z teologickej literatúry, histórie, zo svetových dejín, z dejín Uhorska, Rakúsko-Uhorska a najmä dejiny Slovenska a Slovákov.

Docent A. A. Baník sa venoval najmä literatúre a jazykovede a aj preto tlač z tejto oblasti patria k najväčšej časti zbierky a vidieť, že boli profesionálne vybrané. Je tu množstvo titulov, ktoré sa zaoberajú vývojom slovenského jazyka, podrobne zachytávajú vývoj slovanských a európskych jazykov, napr. Oratione de gente et lingua francica z roku 1572, gramatiky, jazykové učebnice, pravopisné príručky, slovníky a rôzne jazykovedné diela. Nájdeme tu mnohé diela krásnej literatúry – stredoveké legendy o rytieroch, napr. o rytierovi Pontovi, o Melusine, o Grobianovi, diela klasikov svetovej literatúry, množstvo diel slovenskej literatúry, diela týkajúce sa vývoja a histórie národných literatúr i rôzne biografické diela. Z oblasti literatúry je aj najstaršia kniha vo fonde Baníkovej knižnice. Ide o básnickú zbierku Giovaniho G. Pontana Liber amorum z roku 1518. K najstarším v tejto skupine patrí tiež dielo storočného bájkara Ezopa z roku 1563 či Loci communes sententiosorum z roku 1543.

Okrem knižnice sa v SNK nachádzajú aj fragmenty z pozostalosti A. A. Baníka. Fond je prístupný bádateľom na štúdium.

„Kde je moc a kde je spisovateľ?“ s pýta sa Anton HYKISCH

Statočný zápas Slovenských pohľadov

Dušan D. KERNÝ – sken obálky SP

Mesačník Slovenské pohľady, najstarší literárny časopis v strednej Európe, vytrvalo zápasí o rozširovanie pohľadu na literatúru, umenie a vedu. Neraz je to síce sprevádzané aj otvorenou či skrytou nepriazňou, ba dá sa povedať nekvalifikovanou nevráživosťou dokonca na parlamentnej pôde, ale redakcia tomu čelí úspešne a na úrovni. Svedčí o tom aj najnovšie marcové vydanie prestížnej matičnej publikácie. V súčasnosti jedno z najznámejších mien na teritóriu slovenskej literatúry Jozef Banáš, ktorého tvorba priťahuje široký záujem, dáva nahliadnuť do pripravovanej knihy Ako bojovali veľkí. Bude v nej aj esej o Levovi N. Tolstom.

Je to v širokých literárnych súvislostiach mimoriadny text. Dokumentuje, že každá generácia prozaikov sa po svojom vyrovnáva s veľikánom ruskej a svetovej literatúry. Jozef Banáš dokumentuje, že Tolstoj, jeho životný príbeh má stále čo povedať aj po začiatku XXI. storočia. Literárna a najmä polemická sila Tolstého tvorby, ako ukazuje J. Banáš, je podnetom pre slovenského autora a témou pre jeho čitateľa. Po prelomovej eseji o Tolstom pri storočnici jeho smrti (v SP 2010) z dielne Jána Švantnera, text Jozefa Banáša v Pohľadoch z marca 2015 dokumentuje živost tol-

stojovskej témy v slovenskom prostredí aj s odstupom rokov.

■ PRÍPAD POBEDIM

Za mimoriadny a výnimočný treba označiť strhujúci Prípad Pobedim. Pohľadom ho poskytol bard literatúry faktu Slávo Kalný. Je o pogrome na Cigánov na Považí v roku 1923. S odstupom rokov, po preslidení archívov, v ktorých sú o. i. listy adresované prezidentovi Masarykovi, súdnych spisov autor majstrovsky pre-rozpráva dej a atmosféru doby autentickými citátmi. Preto aby upozornil na nevyhnutnosť vyrovnáť sa s minu-

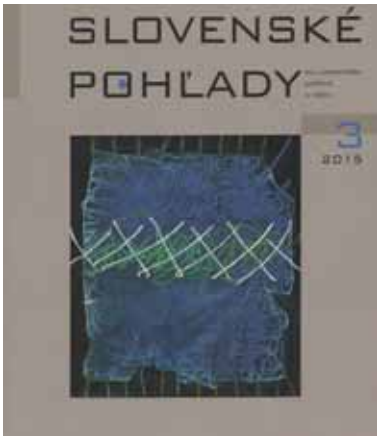
losťou i za cenu bolesti pripomínania. Slávo Kalný kedysi ako mladý začínal v denníku Smena práve s cigánskou problematikou. Vtedy pred vyše pol storočím sa o Rómoch nehovorilo. Autor dnes demonštruje nielen silu témy, ale aj vlastnej autorskej pamäti a neutíchajúcej tvorivej schopnosti vykresliť na pozadí vražedného príbehu samotnú dobu – nielen vtedajšiu, ale aj dnešnú, ktorá to na mieste činu obchádza mlčaním.

■ VÝZVA NA ČINORODOSŤ

Už len spomínané dva texty poukazujú na manažérsku straté-

giu redakcie, osobitne šéfredaktora, ktorý si aj ako autor prozaik rozširuje priestor rešpektu pre matičné periodikum. Vidno to aj na nestarnúcej výzve spisovateľa a diplomata Antona Hykische. Kladie otázky o moci a spisovateľovi. Pozoruhodnosť spočíva v tom, že pôvodina vznikla na pôde slovenského PEN klubu pred desaťročím a pre aktuálnosť ju autor predniesol opäť na pôde PEN vlni. Anton Hykisch v nej hovorí a opakuje: „Nemôžeme ostať v pozícii pozorova-

teľov, táto situácia poškodzuje nielen imidž spisovateľov a tvorcov vôbec. Nová moc pracuje veľmi účinne... Sme objektom neustáleho útoku a ponoreni do oceánu nadvlády všemocných médií.“ Čitateľa zaujme esej Vincenta Šabíka o čítaní a chápaní dejín, ako aj texty Petra Cabadaja, Jozefa Vladára a ďalších autorov o. i. o tvorbe zahraničných Slovákov, pre ktorých sa oplatí investovať jedno euro a desať centov, teda vlastne najlacnejšej knihy na trhu.

Matičná podpora kvality života už má aj knižnú podobu

Vyšiel zborník o filakovskom kolokviu

Andrej MITAL

Začiatkom tohto roka vydala Matica slovenská zborník z Matičného okrúhleho stola pod názvom Podpora kvality života Slovákov na slovenskom juhu, ktorý sa konal vo Fiľakove v máji minulého roka. Je to druhý zborník tohto druhu z matičného stretnutia vo Fiľakove. Jeho zostavovateľom je ThLic. Mgr. Viliam Komora, recenzentmi sú profesori JUDr. Jozef Králik, CSc., a PhDr. Imrich Sedlák, CSc. Za publikáciu redakčne zodpovedá doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc.

Fiľakovské kolokvium by chcelo nadviazať, ako píše v úvode publikácie predseda Matice slovenskej Ing. Marián Tkáč, PhD., na stretnutia Slovákov z južného Slovenska v Šuranoch a zároveň „organicky zapadá do cyklického projektu“ matičných okrúhlych stolov usporadúvaných v minulom roku, dopĺňa v úvodnom slove doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc. Je dôležité uvedomiť si, že národnostná otázka je mimoriadne citlivá a môže sa stať obrovským problémom v krajine, ak sa jej nevenuje dostatočná pozornosť. Marián Tkáč pripomína, že „na situáciu na juhu Slovenska má značný, ba rozhodujúci vplyv hospodársko-ekonomický stav a vývoj“, budovanie infraštruktúry či podpora poľnohospodárov. Školstvo by sa malo vrátiť do rúk štátu, podporiť by sme

mali záujemcov o univerzitné štúdium v maďarčine v Maďarsku. Predseda MS navrhuje „dať primerané miesta“ v našich dejinách dátumu podpísania Trianonskej zmluvy a rovnako primerane a objektívne informovať o národných aktivitách a živote na slovenskom juhu vo verejnoprávných médiách.

■ GLORIFIKÁCIA ESZTERHÁZYHO

Zborník sa v nasledujúcich piatich príspevkoch podrobne zaoberá problematikou sporných výkladov našich dejín, kultúrno-náboženským životom Slovákov na slovenskom juhu, právnym postavením Matice slovenskej z hľadiska ochrany Slovákov, poučením z našej histórie a dôležitosťou národnostnej politiky na Slovensku a otázkou prioritných tém v školstve a úloh pre

Maticu slovenskú. Publicista, kritik a historik kultúry Viliam Jablonický sa vo svojom príspevku venuje interpretácii faktov o Jánovi Eszterházym ako symbole revizionistickej politiky na Slovensku. Časť maďarských, ale aj slovenských autorov presadzuje otvorenú glorifikáciu Eszterházyho a usiluje sa o jeho všestrannú rehabilitáciu, ktorá môže viesť len opäť k revízií povojnových zmien hraníc Slovenska. O prezentáciu objektívnych faktov o Eszterházym sa mimoriadne zaslúžoval slovenský historik Ladislav Deák.

Peter Mulík, historik a teológ, správne poukazuje na to, že problém cirkevného a duchovného života na národnostne zmiešanom území nespočíva ani tak v bohoslužbách v slovenskom jazyku ako v stálej prítomnosti slovenských duchovných na slovenskom juhu, ktorí

nepodliehajú cirkevnej správe maďarských duchovných. Najmä v oblastiach, kde Slováci tvoria menšinu, chýba náboženská liturgia a kultúrno-náboženské podujatia s účasťou predstaviteľov cirkví. Autor navrhuje zakladať cirkevné školy na slovenskom juhu s výučbou v štátnom jazyku, podobne vysokoškolské detašované pracoviská a vyššie odborné školy. Je nevyhnutné zníženie kvóty minimálneho počtu žiakov v školách na hodinách výučby náboženstva a štátna podpora pre rehole a náboženské združenia.

■ MÍLNIKY MAĐARIZÁCIE

Národnostne menšiny sú v súčasnosti pod väčšou právnou ochranou ako Slováci, uvádza vo svojom príspevku právnik a teológ Viliam Komora. Vyplýva to z členstva Slovenska v medzinárodných spoločenstvách. Napriek tomu je Matica slovenská zo zákona povinná ochraňovať práva Slovákov, zároveň by mali Slováci na slovenskom juhu viac využívať svoje volebné právo a byť občiansky aktívnejší. Zmyslom tejto činnosti je aj naplnenie práva na národný rozvoj Slovákov na národnostne zmiešanom území Slovenskej republiky.

Slovenská republika by mala venovať národnostnej politike, ale aj vývoju národnej a kultúrnej identity svojich občanov mimoriadnu pozornosť, „pre-

tože každá chybička v tejto oblasti sa môže kruto vypomstiť“, píše o poučení z uhorských dejín historik, biograf, redaktor, pedagóg a kulturológ Pavol Parenička. Legálna a ilegálna maďarizácia v uhorskom období by nás mala dostatočne poučiť, pretože zasiahla slovenský národný život na tých najcitlivejších miestach.

■ JAZYKOVÉ OSTROVY

Kulturologička Margaréta Vyšná upozorňuje na posudzovanie vzdelávania na národnostne zmiešanom území Slovenska, ktoré by sa malo brať do úvahy komplexnejšie, aj z demografického a geografického hľadiska. Analýza základných škôl naznačuje, že vzdelávanie v štátnom jazyku na slovenskom juhu nie je také prístupné ako v slovenských homogénnych oblastiach na severe Slovenska. Príčinou súčasného zániku a existenčných problémov základných škôl v „slovenských jazykových ostrovoch“ je nerešpektovanie špecifik slovenského juhu. To platí aj pre právne normy v ostatných oblastiach národného života Slovákov. Pre Maticu slovenskú to znamená stanovenie naliehavých úloh – vypracovanie správy o postavení Slovákov na národnostne zmiešanom území SR, memoranda Slovákov a programu pre národný rozvoj slovenského juhu.

Kniha – najlepší priateľ človeka, tak sme sa to učili a mnohí sme si to tak aj osvojili. Knihy nás sprevádzajú celým našim životom. Završenie od nezainteresovaných počujeme otázku, načo vlastne ešte Matica slovenská v súčasnosti existuje, čo vlastne robíme? Takým by som chcela priblížiť aspoň jednu našu dobrovoľnú aktivitu – starostlivosť o knihy.

Priateľ človeka

Medzi matičiarmi i nematičiarmi v Brezne sa už vžilo, že ak majú nepotrebné knihy, čo sa nezriedka stane po úmrtiach blízkych, pri sťahovaní sa do menších priestorov alebo keď deti podrastú a začne ich zaujímať čosi iné ako leporéla a rozprávky, nelikvidujú ich, ale prinášajú do našej matičnej kancelárie, kde sme do 1. marca tohto roku zozbierali už 12 680 kníh.

Každú darovanú knihu berieme do rúk s úctou. Triedime, evidujeme ich a niektoré si môžu naši matičiari opäť požičovať. V inventári Miestneho odboru MS máme takých kníh vyše tritisícdevsto.

Knihy sme začali zbierať najmä so zámerom vyvážať ich do zahraničia

naším krajanom. Usporiadali sme i zájazdy s knihami za našimi rodákmi. Niekoľko zásielok kníh nám pomohli dopraviť k nim do zahraničia naši kolektívni členovia, ako sú spevácke zbory a divadelníci. Do Poľska, Maďarska, Rumunska, Chorvátska, Srbska, ČR a Kanady sa nám takto podarilo darovať tam žijúcim Slovákom 6 887 publikácií. Knihy sme darovali aj niektorým školám, sociálnym zariadeniam, MO MS v našom regióne, Verejnej knižnici v Mýte pod Ďumbierom, ale i do archívu MS v Martine, Historickému odboru MS a do pamätnej izby v Brezne, čo bolo ďalších vyše dvetisíc kníh. Ďalších vyše pol tisíce kníh máme pripravených na darovanie. Radi ich venujeme tým, čo majú o ne záujem. V prípade záujmu škôl dokážeme pripraviť vhodný výber. Moderné je tiež otváranie verejných knižníc v obciach, radi im v tom bezplatne pomôžeme. Stačí sa na nás obrátiť každú stredu od 10. do 15. hodiny, keď sú v matičnej kancelárii na Námestí Generála M. R. Štefánika

č. 55 v Brezne stránkové dni. Váš dar tu zaevidujeme, ak zvýšené či nepotrebné knihy donesiete osobne, prípadne nám zavolajte (0903800933) a breznianski matičiari sapostarajú, aby ste nezostali bez najlepšieho priateľa človeka – bez dobrej knihy.

Mária MACULOVÁ

Vyhlásenie Panslovanskej únie k Roku Ľudovíta Štúra

Štúr bol muž nielen reflexie, ale i činu

Predsedníctvo Panslovanskej únie, 16. marca 2015 v Bratislave

Uznesením vlády SR z októbra minulého roka bol tento rok vyhlásený za Rok Ľudovíta Štúra, ktorým si pripomíname dvojsté výročie narodenia tohto génia nielen slovenského národa, ale aj Európy. Dôležitosť tohto výročia podčiarkuje aj jeho zaradenie do zoznamu výročí Organizácie Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO) na roky 2014 – 2015.

Ani občianske združenie Panslovanská únia nemôže ostať stranou tohto výročia a podujatí s ním spojených, pravda podľa svojich možností. Tým viac, že štúrovský odkaz má vo svojom názve aj jeho realizáciu v hlavnej náplni svojej činnosti. Konkrétnejšie sú to: všeslovanská vzájomnosť, zmierenie medzi slovanskými národmi, miesto Slovanov v spoločnej Európe a rovnoprávne postavenie v nej.

Štúrov odkaz je dnes aktuálny ako nikdy predtým. Nová železná opona tentoraz rozdeľuje slovenské národy, ba dokonca rozdeľuje zbrane na hraniciach medzi nimi. Súčasný neutesený stav Slovanstva, žiaľ, nielenže zatieňuje toto významné výročie, ale navyše pripomína nejednotu a roztržky medzi Slovanmi v 19. storočí, ktorých svedkom bol samotný Štúr práve v čase, keď písal svoje geopolitické a filozoficko-historické dielo Slovanstvo a svet budúcnosti. To je aj jedným z hlavných zdrojov inšpirácie nášho združenia. Treba si vari znova zopakovať nezvládnutú lekcii z dejín?

V týchto znova ťažkých časoch sa inšpirujeme tiež Štúrovou odvahou – bol to, čo je zriedkavý jav, nielen muž reflexie, ale aj muž činu – a pridajme sa aj k tým, ktorí politickú reprezentáciu i všetkých obyvateľov Slovenska vyzývajú na zastavenie bratovražedných bojov na východnej Ukrajine (kým je ešte čas) a k obnoveniu mieru v Európe i vo svete. V tejto súvislosti je namieste pripomenúť Štúrove slová, ktorými sa končí citované dielo a ktoré on sám označil ako posolstvo: „Aj keby sa zdalo, že ľudstvo upadáva, nemôže sa na dlhý čas samo sebe spreneveriť a vzdať sa svojej podstaty, predovšetkým pri dnešnom neobyčajnom pokroku. Napreduje stále ďalej a nik nemôže povedať dopredu, kam dospeje. No zhoršenie môže byť len dočasné. Otvorte svoje dlho stiesnené srdcia, Slovania, naberte s Božou pomocou odvahu k činom! Prázdna je národná samolúbosť, ktorá v sebe neskrýva nič hlbšie. Ide napokon o ľudstvo, ktorého členmi sme spolu s ostatnými národmi.“

V 17. – 18. storočí sa do povedomia Slovákov vracajú názvy ako Panónia či Veľká Morava, aj keď k tomuto poslednému môžeme mať výhrady, lebo v samotnej českej terminológii prežil názov Moravské Slovensko, ktorý predsa nespadol z neba. Toto nové hľadanie identity vyústilo v Štúrových časoch do pomenovania Slovenské okolie. Poznané dejiny sú nielen výrazom identity, ale aj zdrojom hrdosti.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

*Malá vojna,
veľká vojna?*

Už tradične sme si v Spišskej Novej Vsi pri pamätníku na námestí z dielne majstra Labaja uctili pamiatku obetí Malej vojny – vierolomného prepadnutia východného Slovenska a bombardovania tohto mesta horthyovským Maďarskom len niekoľko dní po vyhlásení Slovenského štátu, ktorý ako prvé uznalo práve Maďarsko! Len na okraj: tu sú korene, aby niekto nazýval prvú Slovenskú republiku (na takom pomenovaní sa zhodli historici) „vojnovou“ Slovenskou republikou? A ešte jedna poznámka: po rýchlom prepadnutí susedom (Malá vojna) sa o niekoľko mesiacov začala druhá svetová (veľká) vojna.

Udalosť, ktorá zapadá medzi viac či menej tabuizované slovenské dátumy, sme si ako už tradične pripomenuli so zástupcami mesta, Mladej Matice, ale aj konferenciou pod záštitou Ústavu pamäti národa. Toho roku má však 23. marec 1939 osobitné pozadie: blížila sa oslava skončenia druhej svetovej vojny (s rôznymi ustráchanými vyhláseniami volených funkcionárov nielen nášho štátu), pokrakuje nezmyselné prilievanie oleja do ohňa u našich východných susedov, očiti svedkovia sa stretli na slovenských cestách s presunmi cudzích vojsk a na námestiach niektorých miest, aj hlavného, konajú sa stretnutia odporcov budovania cudzích základní u nás.

Čo na to my? Ak našim pol druhu storočným cieľom bol a chce ostať rozvoj kultúry a vzdelanosti ako predpoklad rastu dobrobytu národa, to sa dá len v mieri. Preto sme bytostne za mier a žiadame všetkých mocných sveta, aby bol mier zachovaný na celom svete. Sme národ, ktorý z vlastnej vôle vojnu proti nikomu a nikdy nevedol, my ani dnes vojnu nechceme. Slovensko bolo súčasťou viacerých štátov, samostatné je tretí raz v dejinách a jeho samostatnosť zanikla vždy po tom, keď na naše územie vstúpili cudzí vojaci: v roku 907, v rokoch 1944 a 1945, mnohí si pamätáme na „neko-nečne dlhý“ rok 1968. Sme preto proti prítomnosti cudzích vojakov na našom území.

A ak to myslíme s Rokom Ľudovíta Štúra vážne, neustále si pripomínajme jeho slová z roku 1853: „Otvorte svoje dlho stiesnené srdcia, Slovania, naberte s Božou pomocou odvahu k činom! Prázdna je národná samofúbosť, ktorá v sebe neskrýva nič hlbsie.“ Len dodajme: Bratia Ukrajinci a bratia Rusi, nezabíjajte sa navzájom! A to aj preto, aby po „malej“ vojne neprišla „veľká“.

Plaketou ocenili jadrového fyzika a matičiara Jozefa Masiarika Štvrtstoročie technickej diplomacie

Irena BERKOVIČOVÁ – Foto: Štefan REPKO

Presne vo výročný deň vzniku konala sa konferencia Zväzu slovenských vedecko-technických spoločností (ZSVTS). Slovenskí technickí vedci a inžinieri slávili dvadsaťpäťročné jubileum vzniku svojho združenia, ktoré bolo ustanovené na slovenskom zjazde bývalej Československej vedecko-technickej spoločnosti 17. marca 1990, a teraz sa usilujú o to, aby tento deň bol pamätným dňom slovenských inžinierov a vedcov.

Účastníci jubilejnej konferencie ZSVTS. Druhý zľava M. Tkáč, tretí zľava prof. J. Masiarik

Ako uviedol RNDr. Jozef Kolár, spoluzakladateľ a prvý predseda ZSVTS a zároveň aj člen prezidia Matice slovenskej, vedci a inžinieri rozdelením federálnej vedecko-technickej spoločnosti na jar roku 1990 predbehli neskoršie politické reprezentácie pri delení spoločného štátu Slovákov a Čechov takmer o tri roky.

■ PODPORA VEDY

Vzniku vedecko-technickej organizácie predchádzalo úsilie osobností, ale aj ich konkrétne kroky už takmer od začiatku 18. storočia. Matej Bel, slovenský polyhistor a priekopník slovenského osvietenstva, vypracoval návrh na založenie prvej učenej spoločnosti v Uhorsku so sídlom v Bratislave spoločne s jej stanovami už v roku 1735. Pričinením Ignáca Borna sa v roku 1786 uskutočnil v Skených Tepliciach prvý vedecký medzinárodný kongres na svete a v rámci jeho konania založili prvú medzinárodnú banku spoločnosť s cieľom podporovať baníctvo a hutníctvo. Ako je známe, baníctvo a hutníctvo bolo na území Slovenska rozšírené od dávnych čias, a to zrejme privedlo aj Máriu Teréziu k založeniu Baníckej akadémie (Bergakademie) v Banskej Štiavnici 13. decembra 1762. Slovenský spisova-

teľ a jazykovedec Juraj Rimay vypracoval v roku 1793 plán na založenie vedeckej spoločnosti – inštitútu aneb Česko-slovenské spoločnosti medzi Slovákmi v Uhersku, a opomenúť nemožno ani Slovenské učené tovarístvo, ktoré založil Anton Bernolák so svojimi spolupracovníkmi v roku 1792 v Trnave. V publikácii, ktorú k výročiu vzniku vydal ZSVTS, sa v súvislosti s predchodcami slovenských vedecko-technických inštitúcií uvádza aj založenie Matice slovenskej v roku 1863 ako „celonárodnej kultúrnej ustanovizne s cieľom povzbudzovať odbornú a etickú vzdelanosť národa“. Priamymi predchodcami dnešného ZSVTS, ktorého poslaním je podpora zvyšovania úrovne vedy a techniky, rozvoj vzdelávania a medzinárodnej spolupráce v oblasti vedy a techniky, bol Spolok československých inžinierov a architektov, založený roku 1865, Klub inžinierov Slovákov (1933), ako aj Československá vedeckotechnická spoločnosť (od roku 1957).

Na konferencii sa zúčastnilo okolo dvesto zástupcov dvadsaťtisícovej členskej základne zväzu, združenej v štyridsiatich piatich odborných spoločnostiach, prevažne zameraných technicky a prírodovedno-technicky, a početní hostia. Bol medzi nimi aj

predseda Matice slovenskej, ktorý odovzdal v Roku Ľudovíta Štúra prezidentovi ZSVTS Pamätný list predsedu Matice slovenskej, a pripomenul, že aj Štúr bol vedcom. Matica slovenská patrí od roku 1995 na základe podpísanej dohody medzi šestnást domácich partnerov ZSVTS (zahraničných partnerov je jedenásť). Prezident jubilejného zväzu prof. Dušan Petráš pripomenul, že ním vedená organizácia zastupuje Slovensko ako plnohodnotného člena Svetovej federácie inžinierskych organizácií (WFEO) a Európskej federácie národných inžinierskych asociácií (FEANI), čo umožňuje absolventom štyroch slovenských technických univerzít a osemnástich fakúlt po preukázaní príslušnej praxe a jazykových znalostí získať certifikát európskeho inžiniera (EUR ING). Na konci roku 2014 bolo v európskej databáze inžinierov s týmto titulom zapísaných stoosemdesiatosem Slovákov, čo je zárukou profesijnej inžinierskej kvality pre domáce i zahraničné firmy.

■ CENA PRE MATICU

ZSVTS každoročne usporadúva desiatky akcií s cieľom prispievať ku skvalitňovaniu vzdelávania, k zvýšeniu záujmu mladej generácie o vedu a techniku. Vyvrcholením je každoročne uskutočňovaný Týždeň vedy a techniky a organizácia súťaže slovenských vedcov, technologov, technikov a novátorov o titul Vedec roka. V rámci konferencie bolo Plaketou ZSVTS ocenených viacero vedcov a inžinierov, ale aj predstaviteľov partnerských inštitúcií, vrátane predsedu Matice slovenskej. Plaketou ocenili aj jadrového fyzika, prof. Jozefa Masiarika, dekana Fakulty matematiky, fyziky a informatiky Univerzity Komenského, ktorý je členom výboru Matice slovenskej. O možnostiach zaktívnenia spolupráce medzi Maticou slovenskou a Zväzom slovenských vedecko-technických spoločností zaiste povie svoje slovo aj pripravovaná konferencia o vízii Matice slovenskej v treťom tisícročí.

XXII. ročník celonárodnej súťaže

ŠALIANSKY MAŤKO

V Šali sa 20. marca tohto roku uskutočnil XXII. ročník celoslovenskej súťaže Šalianský Maťko Jozefa Cigera Hronského. Zúčastnilo sa na ňom 24 víťazov krajských kôl z celého Slovenska

Výsledky v jednotlivých kategóriách

I. kategória:
1. miesto Veronika Belicajová, ZŠ a MŠ J. Vojaššáka, Zakamené
2. miesto Samuel Müller, ZŠ Pusté Úľany
3. miesto Fatima Jahodníková, ZŠ Klokočova 742, Hnúšťa

II. kategória:
1. miesto Natália Mozešová, ZŠ Park Angelinum 8, Košice
2. miesto Hannah Gilan, ZŠ kráľa Svätopluka, Nitra
3. miesto Ema Mančíková, ZŠ J. Fándlyho, Sereď
3. miesto Anna Durčáková, ZŠ a MŠ J. Vojaššáka Zakamené

III. kategória
1. miesto Alexandra Janová, ZŠ Juh, Vranov nad Topľou
2. miesto, Alex Mihalík, Gymnázium Nové Zámky
3. miesto Katarína Kuracinová, ZŠ s MŠ Angely Merici, Trnava

MILAN ALAKŠA

PRIPOMÍNAME SI

28. marca

– pred sto rokmi sa narodil vynikajúci slovenský huslista Viliam Kořínek (1915 – 2006)

– päťdesiatpäť rokov od smrti MUDr. Ladislava Déřera (1897 – 1960), riaditeľa ústavu experimentálnej medicíny; jeho meno má najväčšie pracovisko bratislavskej Univerzitnej nemocnice

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi vypukla v leopoldovskej väznici vzbura väzňov (1990), ktorú potlačili až ozbrojené zložky

29. marca

– pred tristo desiatimi rokmi kurucké vojská obsadili Pezínok a Modru (1705) a napáchali tam obrovské škody; keď sa v Pezinku asi tisíc ľudí ukrylo za múrmi cintorína, kuruci im zobrali šatstvo a zásoby a holých ich hnali do Šenkvice

– dvadsaťpäť rokov od vypuknutia „pomlčkovej“ vojny; v roku 1990 Federálne zhromaždenie prijalo nezmyselný zákon: štát sa mal na Slovensku menovať Česko-slovenská federatívna republika, v Česku bez spojovníka; o tri týždne prijali názov Česká a Slovenská Federatívna Republika

30. marca

– od narodenia básnika Andreja Sládkoviča je práve stodevätidesiatpäť rokov (1820 – 1872)

– stopäť rokov uplynulo od vzniku Družstva pre speňovanie ľudového priemyslu (1910); bola to prvá naša inštitúcia, ktorá sa venovala ľudovým výrobkom a ich predaju

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi (1920) parlament schválil štátne symboly ČSR: zástavu v podobe, akú ju dnes používa Česká republika, malý štátny znak s levom a dvojkrížom na prsiach a veľký štátny znak, v ktorom na pozadí boli štyri symboly: Slovenska (dvojkríž na trojvrší), Moravy, Sliezska a Opavska (čím Slovensko degradovali na región), v popredí bol český lev

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi vznikla Spoločnosť slovenskej inteligencie Korene (1990) s cieľom dosiahnuť samostatný štát

31. marca

– v roku 1995 pápež Ján Pavol II. rozdelil slovenskú cirkevnú provinciu na dve časti: Košickú arcidiecézu a Bratislavsko-trnavskú arcidiecézu, Dóm sv. Martina povýšil na konkatedrálu; 20. výročie

1. apríl

– pred štyridsiatimi rokmi umrel literárny vedec Alexander Matuška (1910 – 1975), osobnosť slovenskej eseistiky o umení a spoločnosti

– sovietske vojská v roku 1945 vstúpili do Topoľčian; 70. výročie

2. apríl

– desať rokov od smrti Svätého Otca Jána Pavla II. (1920 – 2005)

3. apríla

– Mária Terézia pred dvesto sedemdesiatimi rokmi povýšila Komárno pre jeho strategický význam na slobodné kráľovské mesto (1745)

– dvestopäťdesiat rokov od narodenia Jána Juraja Rainera (1800 – 1872), ktorý si ako tridsaťtriročný prenajal kúpele v Starom Smokovci a postavil tam nové pavilóny (areál je dnes v žalostnom stave); po ňom pomenovali miestny prameň a chatu nad Hrebienkom

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr.

